

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta
Ústav Dálného východu

Diplomová práce

Michaela Lee

**Ikonografie buddhistického sochařství v
Koreji**

**The Iconography of the Korean Buddhist
Sculpture**

Praha 2012

Vedoucí práce: doc. PhDr. Miriam
Löwensteinová, Ph.D.

Poděkování

V první řadě bych chtěla poděkovat své rodině za jejich nejrůznější podporu po celou dobu studia. Dále chci poděkovat vedoucí své magisterské práce docentce Miriam Löwensteinové, za vedení práce, trpělivost a za mnoho cenných rad a připomínek.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím uvedené literatury a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 20.9.2012

.....
Michaela Lee

Anotace v češtině:

Cílem této práce je představit ikonografii korejského buddhistického sochařství napříč korejskou historií. Práce v úvodu představuje buddhistickou ikonografii, přičemž se zaměřuje na korejské prostředí. Následně jsou představena hlavní sochařská díla, vybraná podle doby vzniku a státu (na Korejském poloostrově), v němž byla vytvořena. Práce zahrnuje sochařská díla od nejstarších dob příchodu buddhismu na Korejský poloostrov, tedy období Tří království a následující období Sjednocené Silly, Korjō a Čosōn.

Annotation in English:

The aim of this thesis is to present the Korean Buddhist sculpture throughout the Korean history. The thesis presents Buddhist iconography at the beginning, focusing on the Korean art especially. Afterwards the main and most important Buddhist sculpture masterpieces are introduced. The sculptures represent certain period of Korean history. The work contains Korean Buddhist sculptures from the times of introducing Buddhism in Korea, i.e. Three Kingdoms period, and then presents the Buddhist sculpture from this time on, in Unified Silla, Koryō Kingdom and Chosōn Kingdom.

Klíčová slova:

Buddhismus, sochařství, ikonografie, Korea

Key words:

Buddhism, sculpture, iconography, Korea

OBSAH

1.	
Úvod.....	7
2. Obecná charakteristika korejského buddhistického sochařství.....	9
2.1 Objekt zobrazení.....	9
2.1.1 Buddhové.....	9
2.1.2 Bódhisattvové	19
2.2 Fyzické rysy.....	23
2.2.1 Třicet dva znaky dokonalosti a osmdesát vedlejších znamení Buddhy.....	23
2.2.2 Celkový vzhled těla a jednotlivých jeho částí.....	24
2.2.3 Mudry.....	27
2.2.4 Podstavec.....	32
2.2.5 Oděv.....	36
2.2.6 Materiál.....	37
3. Vývoj buddhistického sochařství v Koreji od období Tří království až do konce dynastie Čosŏn (konec 4. století – počátek 20. století).....	41
3.1 Kogurjŏ (37 př.n.l. – 668 n.l.).....	41
3.1.1 Příklad buddhismu do Kogurjo.....	41
3.1.2 Počátky buddhistického sochařství v Kogurju.....	44
3.2 Päkče (18 př.n.l. – 660 n.l.).....	51
3.2.1 Příklad buddhismu do Päkče.....	51
3.2.2 Počátky buddhistického sochařství v Päkče.....	53
3.3 Silla (57 př.n.l. – 668 n.l.).....	64
3.3.1 Příklad buddhismu do Silly.....	64

3.3.2 Počátky buddhistického sochařství v Sille.....	68
3.4 Sjednocená Silla (668 - 935).....	76
3.4.1 Vývoj buddhismu ve Sjednocené Sille.....	76
3.4.2 Vývoj buddhistického sochařství ve Sjednocené Sille.....	81
3.5 Korjŏ (918 - 1392).....	95
3.5.1 Vývoj buddhismu v období Korjŏ.....	95
3.5.2 Vývoj buddhistického sochařství v Korju.....	97
3.6 Čosŏn (1392 - 1910).....	103
3.6.1 Vývoj buddhismu v Čosŏn.....	103
3.6.2 Vývoj buddhistického sochařství v Čosŏn.....	103
4. Závěr.....	106
5. Bibliografie.....	113

1. Úvod

Tato práce se věnuje ikonografii buddhistického sochařství v Koreji napříč celou její historií, tzn. od příchodu buddhismu do Koreje na konci 4. století až do konce království Čosŏn na počátku 20. století. Práce se skládá ze dvou hlavních částí - části obecné a části historické. Část obecná se zabývá charakteristikou buddhistické ikonografie na obecné rovině, tzn. jednotlivými buddhy a bódhisattvy, zvláštními znaky Buddha, mudrami, jednotlivými částmi sochy a materiálem. Tato část však vzhledem ke své obsáhlosti zmiňuje pouze věci relevantní pro korejské sochařství. Část historická je rozdělena na jednotlivá historická období korejských dějin, tzn. Tři království - Kogurjŏ, Päkče, Silla, Sjednocená Silla, Korjŏ a Čosŏn. Každé historické období dále sestává ze dvou oddílů. První oddíl se snaží ve stručnosti shrnout vývoj buddhismu v daném období. Druhý oddíl, jenž se zabývá buddhistickým sochařstvím určitého období, je vlastně výčtem podrobně popsaných reprezentativních děl, která se z daného období dochovala. Tato reprezentativní díla jsem vybrala tak, že na základě kritérií uvedených v obecné části jsem dochovaná díla rozdělila do skupin vykazujících stejné nebo velmi podobné znaky. Ke každému vybranému dílu uvádím také fotografii a v poznámce další podobná díla. V závěru se pak snažím podle kategorií uvedených v obecné charakteristice shrnout vývoj jednotlivých znaků buddhistického sochařství z pohledu celé korejské historie. Například v jakém období se vyráběly sochy kterých buddhů a bódhisattvů a k jakým změnám ve vzhledu jednotlivých částí sochy (části těla, aureola, podstavec, materiál) v průběhu času došlo. Tato práce si neklade za cíl objevovat nové souvislosti či vyvozovat zásadní závěry. Jejím

cílem je utřídit dochovaná díla korejského buddhistického sochařství do kategorií vykazujících stejné či podobné znaky. Tato práce by se měla stát základem pro mé další studium buddhistické ikonografie v Koreji.

2. Obecná charakteristika korejského buddhistického sochařství

2.1 Objekt zobrazení

2.1.1 Buddhové

Buddha Amitábha (아미타불, 阿彌陀佛)

Buddha Amitábha je jedním z pěti transcendentních buddhů a vládne v Západním ráji (Sukhávátí). Od ostatních transcendentních buddhů se však zásadně odlišuje skutečností, že zde neexistuje od věčnosti, ale že svého buddhovství a vlády v Západním ráji dosáhl karmicky. Podle legendy byl původně králem, avšak poté, co se seznámil s Buddhovým učením, trůnu se vzdal. Stal se mnichem a přijal jméno Dharmakara. Celkem 48 sliby se zavázal, že pokud dosáhne probuzení, vytvoří „čistou zemi“, kde se znovuzrodí všichni, kteří se k němu obrátí, a budou zde moci přebývat v pokoji a blaženosti, dokud nedosáhnou vysvobození. Na Dálném východě je Amitábha snad tím nejoblíbenějším a nejuctívanějším z buddhů. Stal se ústřední postavou mahájánové školy Čisté země (정토종, 淨土宗). Tato škola zakládá své učení na třech sútrách - Amitábhasútre, Sukhávátívjúze a Amitájurdhjánasútre. Její stoupenci věří, že odříkáváním jména Amitábhy si zajistí jeho pomoc a následně se znovuzrodí v Západním ráji, který je poslední zastávkou na cestě k vysvobození. Tento druh víry přinesl nový podstatně snazší a jednodušší způsob, jak dosáhnout vysvobození. Adept ho nedosáhne vlastním úsilím, jak tomu bylo do té doby, ale prostřednictvím vnější síly - díky pomoci někoho jiného. Západní

ráj je podrobně popsán ve výše zmíněných sútrách. S narozením každého člověka v jeho jezírku vyroste poupě lotosu a podle toho, jak dotyčný žije, poupě rozkvetne nebo zvadne. V případě, že lotos rozkvetne, věřící po své smrti usedne na jeho trůn.

V Koreji byl Amitábha uctíván již od dob Tří království a Sjednocené Silly a to i v jiných školách mahájány¹.

V kláštorech je jeho socha umístěna v doprovodu bódhisattvů Avalókitéšvary a Mahásthámaprápty či Kšitigarbhy ve svatyni Věčného života (무량수전, 無量壽殿), svatyni Ráje (극락전, 極樂殿) nebo Amithábově svatyni (아미타전, 阿彌陀殿)².

Buddha Bhaišadžjaguru (약사불, 藥師佛)

Bhaišadžjaguru vládne ve východním ráji „Lapis Lazuli“ a často bývá označován jako „Buddha medicíny“, „Buddha hojitel“ či „mistr léčitel“. Velkou oblibu si získal především na Dálném východě. V mahájánovém buddhismu existuje celkem osm léčivých buddhů. Schumann se domnívá, že jejich vznik souvisí přímo s osobou Buddha Gautamy (2008:104): *„Historický Buddha Gautama se opakovaně označoval za lékaře odstraňujícího strasti světa a své učení (dharma) za lék. Záhy počal být tento výrok chápán v širším významu a Gautama rovněž jako léčitel tělesných onemocnění. ... Jako buddha uzdravovatel se Gautama zpravidla vyskytuje uprostřed skupiny osmi léčivých buddhů. ... Kromě Gautamy je individualizovaný pouze Bhaišadžjaguru, „mistr léčitel“, jemuž mohla jako předobraz posloužit historická postava.“* Sútra věnovaná tomuto buddhovi

¹ Např. škola Avatansaky (화엄종, 華嚴宗) nebo škola jógáčáry (법상종, 法相宗).

² Mun Mjǒng-dä uvádí, že tyto svatyně začaly být v korejských kláštorech budovány až za dynastie Korjǒ.

vyjmenovává 12 slibů, jež v minulém životě učinil a k jejichž naplnění mu dopomohlo mnoho buddhů, bódhisattvů a také 12 jakšů³. J. Filipický je překládá následovně (1996:38): „1. ozařovat svým jasem všechny bytosti, 2. všem bytostem vyjevit svou moc, 3. plnit přání všech bytostí, 4. vést všechny bytosti cestou mahájány, 5. všechny bytosti uzpůsobovat k dodržování zásad mravnosti (šila), 6. léčit všechny bytosti s chorými šesti smysly, 7. léčit všechny duševní i tělesné neduhy a vést bytosti k osvícení, 8. v příštím znovuzrození přeměňovat ženy na muže, 9. chránit bytosti před mylnými naukami a umožnit jim poznání pravdy, 10. ušetřit všechny bytosti znovuzrození ve zlých časech, 11. hladovým skýtat potravu, 12. nahé obdarovávat oděvy.“ Z výše uvedené citace je zřejmé, že pomoc buddhy Bhaišadžjaguru se neomezovala pouze na léčení nemocí, ale měla mnohem obecnější charakter. Bhaišadžjaguru se svými sliby nezavazuje jenom k tomu, že bude zbavovat lidi všech neduhů, ale také že je ochrání a bude je vést správnou cestou, na jejímž konci dosáhnou všechny bytosti vysvobození.

V Koreji se víra v tohoto buddhu začala šířit současně s uctíváním buddhy Amitábhy. V kláštorech ho najdeme v doprovodu bódhisattvů Súrjaprabhy (일광보살, 日光菩薩) a Čandraprabhy (월광보살, 月光菩薩). V pravé ruce obvykle drží léčivou rostlinu – nejčastěji plod myrobalanu, a v levé ruce almužní nádobu nebo hmoždíř, v němž připravuje léky.

³ Jakšové jsou v buddhistickém pojetí chápáni jako nadpřirozená stvoření oplývající zvláštními schopnostmi. Většinou jsou popisováni jako démoni, kteří se snaží překazit věřícím cestu k vysvobození.

Historický Buddha

Historickým Buddhou je označována osobnost zakladatele buddhismu Siddharty Gautamy (꺃꺃다르타 고타마, 悉達多 喬達摩), jenž se narodil roku 563 př.n.l.⁴ ve městě Kapilavastu (v dnešním Nepálu) jako potomek knížete Šuddhódany z kmene Šákjů. Proto bývá také často nazýván Šákjamunim („Mudrcem z rodu Šákjů“, 석가모니, 釋迦牟尼). Podle legendy⁵ se jeho matce Májádévi ještě před narozením syna ve snu zdálo, jak do ní vstupuje bódhisattva v podobě bílého slona. Před porodem se vypravila do domu svých rodičů, kam však nestačila dojet a Gautamu porodila v háji nedaleko vesnice Lumbiní. Siddhárta ihned po narození vykonal sedm kroků na všechny světové strany a na místě každého jednoho kroku vykvetl lotosový květ. Sedm dní po narození syna matka zemřela a Siddhártu vychovala její sestra Mahápradžápatí. Věštcí mu předpovídali velkou budoucnost – buď se stane velkým panovníkem anebo zbaví svět utrpení. Otec si přál, aby se stal Siddhárta jeho nástupcem, a proto se ho snažil udržet v nevědomosti za zdmi paláce. Přesto však Siddhárta na vyjížděkách spatřil utrpení v podobě nemoci, stáří a smrti a ani narození syna Ráhuly, kterého mu porodila manželka Jašódhara, nedokázalo změnit jeho rozhodnutí opustit rodinu a dosavadní život plný blahobytu. Ve 29 letech odešel tajně z paláce. Nejprve se věnoval asketickému životu pod vedením učitelů Árády Kálámy a Udraky Rámaputry a poté sám

⁴ Podle tradiční chronologie. Schumann uvádí, že existuje i chronologie jiná,

jež datuje narození Siddharty Gautamy o 115 let později.

⁵ Výjevy z legendy ze života Siddharty Gautamy bývají častým námětem

pro umělecké zpracování.

na místě zvaném Urubilva na řece Nairāṅḍžana (u dnešní Bódhgaje). Avšak cesta odříkání nepřinášela očekávaný výsledek a tak tohoto způsobu života zanechal. Odešel do Bódhgaji, kde usedl pod strom Bódhi a po 49 dnů se oddával meditaci, na jejímž konci dosáhl probuzení (bódhi). Poté setrval v mlčení, ale na prosbu svých bývalých učedníků, kteří ho předtím opustili, když se vzdal asketického způsobu života, začal vykládat svoji nauku.⁶ Ve svém prvním kázání v Gazelím háji u Váranásí, jež bývá označováno jako „roztočení kola nauky“, vyložil svým dřívějším druhům v askezi⁷ Čtyři ušlechtilé pravdy o strasti. Ti pochopili podstatu nauky, stali se jeho prvními učedníky a položili tak základ pro sanghu (mnišskou obec). Až do konce svého života putoval Siddhárta z místa na místo a shromáždil kolem sebe mnoho následovníků. V Kušinagaře v roce 483 př.n.l. po požití zkaženého jídla vstoupil do parinirvány⁸ ve věku

⁶ Schumann vůbec o období mlčení nemluví. Naopak říká (2008:53): „Při úvahách, komu nejdříve vyložit své názory, se mladý Buddha rozpomněl na pět šramanů, kteří byli jeho dočasnými společníky, když se jako asketa oddával sebetřýznění. Za nimi se vypravil do Ršipatany (Sárnáthu) u Váranásí. Pětice nebyla Gautamovým příchodem nikterak potěšena, protože kdysi zanechal pokání, aby se oddal, jak se domnívali, životu „v obžerství“. Rozhodli se chovat k domnělému odpadlíkovi nevšímavě a neprokazovat mu jakoukoli zdvořilost. Avšak čím víc se Buddha přibližoval, tím silněji na ně působila zářivá osobnost Vysvobozeného. Proti svému původnímu záměru mu nabídli vodu k omytí nohou, uctivě ho pozdravili a připravili pro něj ve stínu vyvýšené sedátko.“

⁷ Ádžnáta, Bášpa, Bhadríja, Mahánáma a Ašvadžit

⁸ Parinirvána je stav posmrtného úplného vyvanutí, kdy se již dříve probuzený definitivně zbavuje fyzických pout. Jedná se tedy vlastně o jeho fyzickou smrt. Tento termín se užívá nejčastěji v souvislosti s buddhy či bódhisattvy, kteří i přestože dosáhli probuzení, do tohoto

osmdesáti let leže pod šalovým stromem na levém boku, obrácen k západu. Jak legenda dále praví, pohřeb byl provázen mnoha zázraky a jeho ostatky byly rozděleny na osm částí mezi přední šlechtické rody Indie a uloženy ve stúpách.

V korejských svatyních bývá socha historického Buddha umístěna jako ústřední buddha (주불, 主佛) a po pravé a levé straně je doprovázena dvěma dalšími buddhy – Amitábhou a Bhaišadžjaguruem či Maitréjou, anebo dvěma bódhisattvy - Maňdžušrím a Samantabhadrou nebo Avalókitéšvarou a Akášagarbhou či Maitréjou.

Buddha Maitréja (미륵불, 彌勒佛)

Buddha Maitréja je jedním z pěti pozemských buddhů⁹ a zároveň i jedním z buddhů budoucích. Časově lze všechny buddhy rozdělit na buddhy dřívější a buddhy budoucí. Buddhové dřívější již v minulosti sestoupili na zem, aby hlásali nauku dharmy, ale po jejich odchodu upadlo učení opět v zapomnění. Buddhistické texty vyjmenovávají celkem 24 dřívějších buddhů, z nichž posledním je Siddhárta Gautama. Naopak buddhové budoucí prozatím prodlévají na nebesích „Tušita“, kde čekají, než budou moci ve svém posledním zrození sestoupit na zem a šířit nauku o dharmě stejně tak jako jejich předchůdci. V buddhistických pramenech najdeme celkem devět budoucích

stavu nevstupují a setrvávají nadále v tomto světě, aby dopomohli k vysvobození i ostatním lidem.

⁹ Myšlenka o existenci pozemských buddhů se poprvé objevuje již v hínajáně, ale plně je rozpracována až v mahájánovém buddhismu.

buddhů¹⁰ a prvním z nich je právě buddha Maitréja. Kromě buddhů dřívějších a budoucích existují také buddhové pozemští, kteří už přišli nebo teprve mají přijít na svět během „našeho věku“ (kalpy¹¹). První čtyři z nich - Krakuččhanda, Kanakamuni, Kášjapa a Šákjamuni jsou zároveň posledními čtyřmi buddhy dřívějšími, protože již v minulosti se zrodili na zemi a znovuobjevili cestu k vysvobození. Posledním v řadě pozemských buddhů – buddha Maitréja je zároveň prvním buddhou budoucím. Jeho příchod je teprve očekáván. Na svět by měl sestoupit 5000 let po Gautamovi. Do té doby prodlévá v podobě bódhisattvy pod jménem Nátha na nebesích „Tušita“. Schumann popisuje jeho příchod následovně (2008:78): *„Na rozdíl od historického Buddha Gautamy, jenž pocházel z kasty válečníků, přijde buddha Maitréja, „přátelský“, na svět jako bráhmanské dítě, jako syn krásné Brahmávatí a jejího manžela Subrahmany. Ponese jméno Adžita a bódhi dosáhne pod nágovým stromem (Mesua Ferrea). Poté, co se stane buddhou, odejde k hoře Gurupáda, ležící u města Gaje, na jejímž vrcholku stojí stúpa připomínající, že zde byl pohřben Buddhův učedník a arhat Mahákášjapa, jenž si kdysi vyměnil roucho s Buddhou Gautamou. Hora se magickým způsobem rozevře, někdejší Buddhovo roucho se uvolní z Mahákášjapova rozkladem nedotčeného těla a přiletí k buddhovi Maitréjovi na znamení, že je pokračovatelem učitelské tradice historického*

¹⁰ Schumann konstatuje, že (2008:77): „Teoreticky je počet buddhů neomezený a mahájánové texty přirovnávají jejich počet k množství zrnek písku na břehu Gangy.“

¹¹ Kalpa je nesmírně dlouhé časové období, které je základní jednotkou buddhistické chronologie.

Buddhy. Poté bude Mahákášjapova mrtvola svěřena ohni a plameny ji tak dokonale stráví, že nic nezůstane.“¹²

V minulosti se někteří věřící upínali k myšlence, že vírou v Maitréju a vzýváním jeho jména se jim podaří v dalším životě zrodit v nebesích Tušita, avšak v průběhu času byla tato víra zcela potlačena uctíváním buddhy Amitábhy a touhou po znovuzrození v jeho ráji Sukhávati.

Buddha Vairócana (비로자나불, 毘盧遮那佛)

Vairócana je jedním z pěti transcendentních buddhů¹³, někdy označovaných jako dhjánibuddhové. Transcendentní buddhové stojí v protikladu k buddhům minulým a budoucím, kterým je na světě určen pouze určitý omezený časový úsek. Tito pomijíví buddhové během uplynutí jim dané doby splní své poslání a vstoupí do parinirvány. Naproti tomu jsou buddhové transcendentní věční a tudíž nepodléhají ani času ani přírodním zákonům. Ke každému transcendentnímu buddhovi je přiřazena jedna ze světových stran, někteří z nich jsou navíc vládci v některém z buddhistických rájů. Vairócanovi náleží střední světová strana. Vzhledem ke svému umístění v centru světových stran a tím i nadřazenosti nad ostatními transcendentními buddhy bývá Vairócana také označován jako ádibuddha¹⁴ (prabuddha

¹² Mun Mjōng-dä popisuje příchod Maitréji mnohem jednodušeji. Až přijde jeho čas, sestoupí z nebes Tušita, kde do té doby přebýval jako bódhisattva, pod strom bódhi rovnou jako buddha a beze zbytku spasí všechny bytosti, které už nezachránil Buddha Gautama.

¹³ Dalšími transcendentními buddhy jsou Ratnasambhava, Akšóbhja, Amitábha a Amódhasiddhi.

¹⁴ Za ádibuddhu může být považován i jiný z transcendentních buddhů. To se různí podle mahájánových škol a jejich nauky.

nebo počáteční buddha), jenž má být zosobněním absolutna¹⁵. Vairóčanovými atributy jsou slunce a dharmáčakra, která symbolizuje buddhistickou nauku a je znázorňována jako kolo s osmi loukotěmi¹⁶.

V korejských klášterech je socha Vairóčany umístěna ve Svatyni velkého jasu (대광명전, 大光明殿) nejčastěji v doprovodu bódhisattvů Maňđušrího a Samantabhadry či Buddha Siddhárty Gautamy.

2.1.2 Bódhisattvové (보살, 菩薩)

Pojem bódhisattva se objevuje již v textech hínajánového buddhismu, i když jen velmi okrajově, a označuje člověka, který směřuje k probuzení. Bódhisattvové jsou však charakteristickým rysem mahájánového buddhismu, v němž nabývají zásadního významu jako bytosti, které sice dosáhli probuzení, ale do parinirvány nevstoupí, dokud nepomohou i všem ostatním bytostem na cestě k vysvobození. Myšlenka bódhisattvy tak nahrazuje ideál arhata v hínajánovém buddhismu, který však na rozdíl od bódhisattvy usiluje pouze o vlastní prospěch. V mahájánovém buddhismu je myšlenka bódhisattvy spojena s vírou v budoucí buddhy, kteří předtím, než sestoupí na zem, aby vykládali nauku, setrvávají na nebesích v podobě bódhisattvů. I samotný Buddha Gautama je v džátakách – ve svých minulých životech, označován jako bódhisattva. Bódhisattva nejprve složí slib (pranidhána), jímž se zaváže, že napomůže všem bytostem

¹⁵ Teorie o existenci ádibuddhy se poprvé objevila v 10.století. Podle Schumanna nejspíš pod vlivem monoteistického islámu, který v té době do Indie začal pronikat.

¹⁶ Osm loukotí představuje osmidílnou cestu vedoucí k vysvobození.

k dosažení probuzení. Jeho následující život je rozčleněn do deseti úrovní (bhúmi). Na každé z nich rozvíjí jednu z dokonalostí (páramitá) a po dosažení sedmé dokonalosti se z pozemského bódhisattvy stává bódhisattva transcendentní. Transcendentní bódhisattva se oprostil od chtivosti, zloby a nevědomosti, rozvinul moudrost, vymanil se z koloběhu znovuzrození a je naplněn soucitem (karuná). Zbavuje bytosti jejich špatné karmy a zároveň na ně přenáší své karmické zásluhy. Dále má schopnost objevit se kdekoliv v jakékoliv podobě a to i na několika místech současně.

Avalokitéšvara (관음보살, 觀音菩薩)

Avalokitéšvara je nejpopulárnějším bódhisattvou na Dálném východě. Jeho jméno bývá nejčastěji překládáno jako „pán, jenž shlíží“ (na utrpení všech živých bytostí). Je průvodcem a pomocníkem buddhy Amitábhy v západním ráji Sukhávátí. Na rozdíl od bódhisattvy Maňđušrího, jenž představuje moudrost (pradžňá), zosobňuje Avalokitéšvara druhou ze dvou základních vlastností bódhisattvy - slitování (karuná). Bývá zobrazován v nesčetných podobách¹⁷, vždy v závislosti na úrovni bytostí, k nimž se obrací s pomocí, nebo na druhu pomoci, o niž je žádán. Na Dálném východě bývá nejčastěji ztvárněn s jedenácti tvářemi a tisíci pažemi¹⁸. Jedenáct tváří představuje deset stupňů

¹⁷ Jenom v Tibetu jich Schumann zmiňuje 130.

¹⁸ Jan Filipický objasňuje velký počet tváří a paží následující legendou (1996:30): „... když Avalokitéšvara pohlédl z hůry na utrpení světa, z bolesti mu doslova pukla hlava; jeho duchovní otec Amitábha kousky složil do jedenácti nových hlav. Z přání pomáhat všem bytostem Avalokitéšvarovi narostlo tisíc paží, jež mají na každé dlani oko.“ Schumann tuto legendu vypravuje podrobněji (2008:118): „... při pohledu na utrpení panující v různých peklech se Avalokitéšvarovi

bódhisattvy a dosažení buddhovství a velký počet paží poukazuje na jeho schopnost pomáhat bez omezení všem živým tvorům. V ruce mívá lotosový květ symbolizující jeho nezištnou pomoc či vrbový proutek a nádobku s nektarem. Ve východní Asii nabyt Avalokitéšvara ženské podoby¹⁹. V Číně je nazýván Kuan-jin, v Koreji Kwan-ŭm a v Japonsku Kannon. V korejských kláštorech ho sice i výjimečně můžeme najít po boku kteréhokoliv z buddhů, po nejvíce však společně s Mahásthámapráptou či Kšitigarbhou doprovází buddhu Amitábhu. V pozdějších obdobích byly budovány svatyně určené přímo tomuto bódhisattvovi a v takovýchto případech byl uchováván jako hlavní objekt uctívání.

Čandraprabha (월광보살, 月光菩薩)

Ve srovnání s jinými bódhisattvy bývá Čandraprabha neboli Bódhisattva měsíčního svitu zobrazován jen velmi zřídka. Poznáme ho podle měsíce vyrytého na korunce na hlavě. Vždy se vyskytuje společně s bódhisattvou Súrjaprabhou, se kterým doprovází buddhu Bhaišadžjagurua.

zděšením rozletěla hlava na deset kusů. Jeho duchovní otec, transcendentní buddha Amitábha, poté každý úlomek proměnil v samostatnou hlavu (či obličej) a nahoru umístil kopii své vlastní hlavy. Devět tváří je dobrotivých, desátá je hněvivá, neboť démonská podoba dokáže snáze zapuzovat zlé demony. Nejvýše položený jedenáctý obličej patří Amitábhovi, ze jehož emanaci je Avalokitéšvara považován..“

¹⁹ Filipský uvádí, že v Číně byl Avalokitéšvara v mužské podobě zobrazován až do 10.století. Od té doby začaly převládat ženské rysy. Tuto proměnu vysvětluje vlivem taostického lidového náboženství, kdy byl buddhismus na ústupu, anebo vlivem tantrického buddhismu, kde má každý bódhisattva podobu mužskou a ženskou. K druhé možnosti se přiklání i Schumann.

Kšitigarbha (지장보살, 地藏菩薩)

Jeho jméno se překládá jako „Ten, jenž pochází z lůna země“. Údajně složil slib, že bude pomáhat k vysvobození všem bytostem uvrženým do pekel, a proto je uctíván i jako ochránce všech zemřelých. Kromě toho je také považován za ochránce potulných mnichů či obecně všech pocestných. Na rozdíl od ostatních bódhisattvů je zobrazován jako mnich s holou hlavou anebo hlavou zakrytou šátkem a jako své atributy drží nejčastěji klenot splňující přání (čintámani)²⁰, mnišskou hůl s šesti kruhy (khakkhara)²¹, almužní misku (pátra)²², nádobu na vodu (kalaša) nebo knihu (pustaka)²³. V Koreji bývá umístěn ve svatyních jemu zasvěcených jako hlavní bódhisattva v doprovodu deseti vládců pekel anebo společně s bódhisattvou Avalokitéšvarou doprovází buddhu Amitábhu.

Mahásthámaprápta (대세지보살, 大勢至菩薩)

Mahásthámaprápta znamená „Ten, jenž získal velkou moc“. Obvykle s bódhisattvou Avalokitéšvarou doprovází buddhu Amitábhu. V protikladu k Avalokitéšvarovi, který v sobě personifikuje jednu ze dvou základních vlastností bódhisattvy –

²⁰ čintámani je mýtický drahokam objevující se již v hinduismu, jenž splní každé přání svému držiteli. V buddhismu bývá zobrazován nejčastěji jako oválný čirý kámen, křišťál s šesti krystaly nebo jako velká perla. Navíc bývá obrouben aureolou.

²¹ Potulní mniši chřestěním této hole odháněli divou zvěř či ohlašovali svůj příchod. V případě Kšitigarbhy šest kruhů představuje šest úrovní bytí, kde bódhisattva napomáhá všem bytostem k vysvobození.

²² Almužní miska v buddhistické ikonografii obvykle označuje hlavu řádu.

²³ Kniha představuje učenost a její ztvárnění se liší dle dané oblasti.

slitování, zosobňuje Mahásthámaprápta druhou vlastnost bódhisattvy – moudrost. Jako atributy drží nejčastěji v ruce lotosový květ či nádobku, kterou však může mít i vyrytu v korunce na hlavě.

Maitréja (미륵보살, 彌勒菩薩)

Maitréja je buddhou budoucím a než sestoupí na zem, aby šířil dharmu, prodlévá na nebesích Tušita jako bódhisattva Nátha (viz. výše). V buddhistických svatyních ho jakožto bódhisattvu najdeme, jak doprovází Sidhártu Gautamu nebo buddhu Amitábhu.

Maňdžuší (문수보살, 文殊菩薩)

Maňdžuší je po Avalokitéšvarovi druhým nejuctívanějším bódhisattvou na Dálném východě. Přisuzuje se mu mnoho funkcí, např. pomáhá širitelům Buddhovy nauky v jejich poslání a učencům v pochopení písem, je vládcem věd a nebeským architektem napomáhajícím pozemským stavitelům při budování chrámů apod. Především má však Maňdžuší odstraňovat nevědomost mezi lidmi a vést je k moudrosti. Tuto jeho hlavní funkci znázorňují i nejčastěji užívané atributy - kniha Pradžňápáramitásútra²⁴ a meč na vymýcení nevědomosti a potírání démonů. Moudrost nám obrazně také připomíná Maňdžušího doprovodné zvíře - lev, jenž je v Asii symbolem

²⁴ Pradžňápáramitásútra (Sútra transcendentní moudrosti) je obsáhlý soubor textů z přelomu našeho letopočtu bohatě doplněný komentáři. Všechny tyto texty spojuje stejné téma - dosažení moudrosti, ke které adept dospěje, jestliže si uvědomí, že podstatou každé živé bytosti je prázdnota (šúnjata). Z neznámějších textů tohoto souboru můžeme jmenovat např. Diamantovou sútru či Sútru srdce.

duchovního probuzení²⁵. Víra v bódhisattvu moudrosti vychází z textů Pradžňapáramitásútry a Avatamsakasútry²⁶. Ve svatyních korejských buddhistických klášterů doprovází nejčastěji po levé straně Sidhártu Gautamu či Vairóčanu. V Koreji byly někdy vystavěny svatyně zasvěcené výhradně tomuto bódhisattvovi (문수전, 文殊殿) a výjimečně byly vybudovány i celé kláštery (문수원, 文殊院).

Samantabhadra (보현보살, 普賢菩薩)

Samantabhadra je považován za ochránce všech, kteří šíří nauku, a také všech, kdo praktikují meditaci. Ztělesňuje soucit, a proto ho najdeme vždy, jak společně s Maňđuśrím, jenž představuje moudrost, doprovází Sidhártu Gautamu nebo buddhu Vairóčanu. Může být však umístěn i sám ve svatyních zasvěcených přímo jemu. Velmi často je zobrazován jedoucí na bílém slonu, který v buddhismu symbolizuje překonávání překážek.

Súrjaprabha (일광보살, 日光菩薩)

Súrjaprabhu neboli Bódhisattvu slunečního jasu poznáme podle slunečního kotouče vyrytého na korunce na hlavě. Ztvárněn bývá jen velmi zřídka a vždy se vyskytuje výhradně společně s bódhisattvou Čandraprabhou, se kterým doprovází buddhu Bhaiśadžjagurua.

²⁵ Tato symbolika vychází z indické báje o lvu, který svým řevem přivedl zpět k životu mrtvá lvíčata.

²⁶ Avatamsakasútra je mahajánový soubor súter, z něhož vychází učení čínských škol Chua-jen a Čchan. Základem je myšlenka, že Buddha a všechny živé bytosti i věci jsou jedno a totéž.

2.2 Fyzické rysy

2.2.1 Třicet dva znaky dokonalosti a osmdesát vedlejších znamení Buddhy

Buddha jakožto bytost osvícená se svým fyzickým vzhledem odlišoval od prostých lidí. Jeho fyzické rysy celkem podrobně zachycuje třicet dva hlavních znaků (32 상호, 三十二相好) a dále osmdesát znaků vedlejších (80 종호, 八十種好). Číslo třicet dva a osmdesát nebyla vybrána náhodně. Buddhismus je převzal ze staré Indie, kde bylo číslo osm a jeho násobky považovány za šťastné. Již v hinduismu byli osvícení vládci a světci charakterizováni 32 zvláštními znaky, a proto mohl být i Buddha jako osoba osvícená pocházející navíc z královského rodu a kasty bráhmanů nositelem těchto znaků. Tato zvláštní znamení byla následně obecně přenesena na všechny buddhy. V různých sútrách se popis jednotlivých znaků poněkud různí, avšak nedochází k zásadním rozdílům. I autoři druhotné literatury tyto znaky uvádějí odlišně. V jejich případě to však můžeme přičíst i odchylkám vzniklým při překladu. Třicet dva znaků dokonalosti se zabývá podrobnější charakteristikou vzhledu celého těla i jednotlivých jeho částí jako je hlava, oči, zuby, ramena, ruce a nohy. Osmdesát vedlejších znamení se kromě ještě podrobnějšího popisu těla a jeho částí zabývá také vůní, hlasem, povahou či chováním Buddhy. Je zcela přirozené, že umění ve své tvorbě těchto znaků hojně využívalo. Nicméně, vzhledem k velkému počtu a povaze těchto znaků, nebylo v možnostech umělce zachytit je všechny, a proto se jich v průběhu času ustálilo několik, jež bývají obzvláště výrazně ztvárněny. Poněvadž se v této práci věnuji pouze sochařství,

jehož možnosti tvorby jsou omezeny ještě více než například v malířství, nebudu se zde zabývat sáhodlouhým výčtem a přesným významem všech těchto zvláštních znamení, ale v následující kapitole věnované charakteristice jednotlivých částí těla konkrétně zmíním pouze ty, jež jsou pro sochařství relevantní.

2.2.2 Celkový vzhled těla a jednotlivých jeho částí

Celkový vzhled těla

Podle třiceti dvou hlavních znaků je tělo Buddhovo vzpřímené, trup jako lev a pokožka zlaté barvy. Osmdesát znaků vedlejších dále jeho tělo charakterizuje jako velké, silné, pevné a pružné jako mívají lvi.²⁷

Podle některých sůter měl Buddha na hrudi znak svastiky²⁸, ale na korejských sochách ho najdeme jenom zřídka.

Jeho břicho nevystupuje, pupík je kulatý, hluboký a nevyčnívá. Vzhledem k tomu, že je Buddha vždy oděn v šat, břicho vidět není stejně tak jako jeho mužství, jež má zůstat skryté.

Hlava

I tvář Buddhova je přirovnávána ke lvu. Jeho obličej je přiměřeně velký, široký a kulatý jako měsíc.

Buddhovy oči jsou popisovány jako velké, široké a dlouhé, jasně modré barvy²⁹. Znázorňován je Buddha s očima doširoka

²⁷ Mun Mjōng-dä jako jeden ze třiceti dvou hlavních znaků uvádí stejnou výšku a šířku těla, která činí 120 palců (指量), avšak jiní autoři takovýto znak nejmenují.

²⁸ V buddhismu představuje svastika kolo učení (dharmačakru), tedy buddhistickou nauku. V Číně navíc symbolizovala nekonečno.

²⁹ Mun Mjōng-dä uvádí, že Buddhovy oči jsou jako lotosový květ.

otevřenýma anebo napůl přivřenýma. Obočí tradice přirovnává k srpku měsíce a řasy k řasám krávy.

Jedním z dalších zvláštních znamení Buddha je chomáček bílých chloupků na čele mezi obočím (úrná, 白毫). Z tohoto bodu proudí světlo Buddhovy moudrosti a ozařuje všechny bytosti. V umění bývá úrná nejčastěji stylizována jako tečka či drahý kámen.

Buddhův nos je vysoký, rovný, ušní lalůčky protáhlé³⁰ a rty červené.

I když je možné, že měl Buddha hlavu vyholenou tak jako všichni buddhističtí mniši, je znázorňován s upravenými, dlouhými vlasy, vyčesanými nahoru do stylizovaného drdolu. Ten bývá na Dálném východě ztvárněn jako půlkruhový výrůstek na temeni (ušníša, 肉髻)³¹. Schumann jeho původ hledá u řeckých umělců (2008:55): „*Temenní výrůstek je pozůstatkem řecko-buddhistického umění, které vzniklo na přelomu letopočtu v důsledku indického tažení Alexandra Velikého (327 př.Kr.) v oblasti dnešního Pěšávaru (Pákistán). Helénističtí sochaři, kteří Buddha doposud znázorňovaného jen pomocí symbolů poprvé vypodobňovali jako osobu, mu přidali u Řeků běžný drdol. Indičtí umělci uzal vlasů převzali jako poznávací znamení Buddha, ale protože Buddha mohl být zobrazován jen jako vyholený mnich, pojali uzal jako výrůstek na temeni; ...*”

³⁰ Siddhárta jako princ nosil těžké náušnice, z nichž se mu protáhly ušní lalůčky. I poté, co odložil drahý šat a všechny šperky, bylo poznat, že pochází z urozené rodiny. Dlouhé ušní lalůčky se pak v buddhismu staly symbolem odříkání a jsou obecně rysem všech buddhů.

³¹ Tvar ušníši se liší dle oblastí, např. v jihovýchodní Asii má kuželovitý tvar.

Pokud jde o vousy, lze předpokládat, že Buddha žádné neměl, ale v Číně najdeme mnoho buddhových soch s vousy a i v Koreji se od období Korjŏ takové začaly objevovat.

Ramena, paže a ruce

Podle zvláštních znamení má Buddha silná, zaoblená ramena a dobře tvarovaná podpaždí. Jeho paže dosahují až ke kolenům.

Ruce mají být čisté, měkké, poddajné, prsty dlouhé, štíhlé a dlaně přímé. Ruce jsou v buddhistickém sochařství asi tou nejdůležitější částí těla. Každá ruka zaujímá gesto s určitým významem, které ve spojení s dalšími znaky napomáhá při identifikaci, o sochu jakého buddhy se jedná. S ohledem na význam těchto gest v buddhistickém umění jim věnuji zvlášť následující kapitolu.

Nohy

Buddhovy paže a nohy jsou přirovnávány k údům antilopy a tak má Buddha stejně jako antilopa souměrně stavěné, měkké, poddajné nohy, v zadní části vyklenuté a široké paty. Na chodidlech jsou znázorněna kola nauky (dharmačakry).

Aureola (光背)

Mezi třiceti dvěma hlavními znaky je uvedeno, že Buddhovo tělo vyzařuje na všechny strany paprsky na deset stop daleko. Tato Buddhova vlastnost je možná spojena s indickou vírou, že osvícení lidé vydávají světlo. Světelná záře, kterou Buddha vydával, byla znázorňována jako stylizované plameny anebo častěji jako aureola.

Aureoly lze dle velikosti a umístění rozdělit na dva základní druhy: na aureolu menší velikosti umístěnou pouze kolem hlavy (머리광배) a aureolu většího rozsahu rozprostřenou kolem celého těla (전신광배). Aureoly kolem celého těla lze taktéž ještě dále rozlišit na dva typy. Buď je aureola celistvá a kopíruje

obrysy celého těla anebo se skládá ze dvou spojených částí – jedné menší aureoly kolem hlavy a jedné kolem zbylého těla. Aureoly byly nejprve zobrazovány bez jakéhokoliv dekoru, ale později byly zdobeny nejčastěji lotosovými květy, stylizovanými plameny nebo arabeskami.

2.2.3 Mudry (수인, 手印)

Mudra je symbolická pozice jedné či obou rukou současně vyjadřující obecně některý z aspektů buddhismu či konkrétně ten, který představuje určitý buddha nebo bódhisattva. Mudry začali společně s dalšími znaky umělci používat proto, aby od sebe odlišili jednotlivé buddhy a bódhisattvy a umožnili nám také jejich zpětnou identifikaci³². Neměnný vzhled muder je pevně daný a každému buddhovi či bódhisattvovi přísluší jen určité z nich. Existují tak mudry, které může užívat více buddhů (통인, 通印) a bódhisattvů, a existují mudry, které přísluší výhradně jen některému z nich (별인, 別印).

Mudry lze rozdělit na mudry vytvářené jednou rukou (levou či pravou) a mudry tvořené oběma rukama³³.

³² Ustálení a diferenciací muder je spojována s nástupem vadžrajánového buddhismu, v němž mudry představují důležitou součást nauky, neboť reprezentují jeden ze tří způsobů pochopení Buddhova učení.

³³ Mun Mjōng-dä rozděluje pozice rukou (손가짐, 印契, 印, 印相) na dvě skupiny podle toho, zda jsou ruce prázdné (手印) nebo drží nějaký předmět (契印). První skupina odpovídá níže uvedeným mudrám. Druhou skupinu zvlášť nevyčleňují. Předměty, jež buddhové a bódhisattvové drží, bývají spíše chápány jako jejich atributy a pozice rukou, i když je vždy stejná, nebývá považována za důležitou. Navíc

Mudry jedné ruky

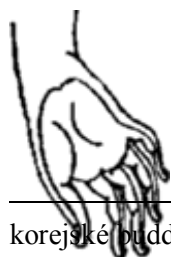
Pravá ruka

Abhajamudra (Ochranné gesto, 시무외인, 施無畏印)

Ruka se zvedá do výše ramen, dlaň je rozevřená směrem ven a napnuté prsty míří vzhůru. Touto mudrou její držitel odhání zlé demony, zbavuje bytosti strachu a vyzývá je, aby přistoupily blíže pod jeho ochranu. Schumann chápe význam této mudry spíše jako vybídnutí směrem k posluchačům, aby bez obav přistoupili blíže a vyslechli jeho nauku (2008:62): „Přirozená bázeň z Osvíceného, o němž se praví, že dokáže prohlédnout lidské myšlenky, mohla mnohé odradit od toho, aby se k Mistru přiblížili. Posuňkem povzbuzování (abhajamudra), v sekundární literatuře často označovaném jako „gesto poskytování ochrany“ nebo „posuněk nebojácnosti“, vybízel Buddha ty, kdo stáli opodál, aby přišli blíž a naslouchali výkladu nauky.“ Podle Kwak Tong-sōka vznikla tato mudra na základě legendy ze života Siddharty Gautamy. Jeho bratranec Dévadatta poté, co uslyšel jedno z Buddhových kázání, vstoupil do sanghy. Později se chtěl sám zmocnit vedení řádu a celkem třikrát se neúspěšně pokusil o jeho vraždu. Při posledním pokusu proti němu poštvál divokého slona. Buddha však pozdvižením ruky slona zastavil a zkrotil.

Varadamudra (Gesto plnění přání, 여원인, 與願印³⁴)

Tuto mudru zaujímají sochy v pozici ve stoje. Ruka je pozvednuta na úroveň pasu, dlaň je otevřená směrem ven a natažené prsty směřují dolů.

korejské buddhistické sochařství využívá těchto atributů jen v omezené míře a tak se jim budu věnovat v následujícím textu průběžně.

³⁴ Též nazývána 施願印.

Tímto gestem nabízí její držitel slitování a splnění všech přání, a protože bývá velmi často kombinováno s abhajamudrou, může ji vykonávat i levá ruka³⁵. Abhajamudru a varadamudru může zaujímat kterýkoliv z buddhů, a proto se řadí do skupiny muder tchong-in (通印).

Bhúmisparšamudra (Gesto dotýkání se země, 항마촉지인,

降魔觸地印)³⁶

Tuto mudru zaujímá buddha v pozici vsedě. Pravá ruka otočená dlaní dovnitř je položena volně přes koleno směrem dolů a konečky prstů se dotýkají země.

Symbolizuje vítězství nad světem klamu, jež dosvědčila Buddhovi samotná bohyně Země, a také roztočení kola nauky. Vychází z legendy o životě Siddhárty Gautamy. Když Gautama usedl pod stromem Bódhi, aby skrze meditaci dosáhl probuzení, snažil se mu v tom Mára různými způsoby zabránit. Gautama se však nenechal oklamat, všechny zkoušky úspěšně překonal, ale Mára se stále nechtěl vzdát (Schumann 2008:53): „*Avšak Mára ještě nechce připustit, že je poražen, a proto se Gautama dotýká konečky prstů pravé ruky země: necht' dosvědčí Márovu porážku a jeho, Gautamovo, vítězství. Země se rozevívá, před budoucím*

³⁵ Protože varadamudra a abhajamudra se v Koreji od období Tří království objevují nejčastěji společně, slučuje je Mun Mjōng-dā do jedné mudry obou rukou (施無畏與願印) a ještě k tomu dodává (1999:134): „*Protože byly varadamudra a abhajamudra podobného charakteru a vzájemně se doplňovaly, domnívám se, že se věřilo, že spojením dvou muder dojde k zesílení jejich účinku.*“

³⁶ Tato mudra může být považována i za mudru, jež zaujímají obě ruce. V takovém případě je levá ruka s nataženými prsty otočena dlaní vzhůru a leží volně v klíně.

Buddhou se zjevuje zemská bohyně Bhúmi (či Sthávara), kleká si před ním, spíná ruce v uctivém gestu a potvrzuje: „Vítězství je tvoje, Země je toho svědkem!““. Zemi si za svědka svého probuzení vzal Gautama ještě jednou a to předtím, než poprvé promluvil ke svým bývalým pěti společníkům (Schumann 2008:53): *„Ještě poté, co se Budhha usadil v kruhu šramanů, chovalo těch pět dále pochybnost, zda jejich někdejší druh našel vysvobození. Tehdy se Buddha znovu dotkl pravou rukou země, aby si ji vzal za svědkyni. Tentokrát se ale nezjevila bohyně Země, nýbrž bohové Brahma a Šakra. Brahma před Buddhou drží jeho symbol, zlaté kolo, a žádá tak Mistra, aby uvedl do pohybu „kolo nauky“, vyložil bohům i lidem dharmu. Šakra zase pozvedá svou lasturu na znamení, že svět je připraven vyslechnout a pochopit Buddhovo poselství.“*. Tato mudra přísluší pouze historickému Buddhovi a náleží tedy do skupiny muder pjöl-in (別印).

Vitarkamudra (Gesto výkladu nauky, 래영인, 来迎印)

Pravá ruka se zvedá do výše ramen. Palec a ukazováček jsou spojeny v kruh, ostatní prsty lehce pokrčené směřují nahoru.

Mudry obou rukou

Bódhjagrimudra (Gesto nejvyšší moudrosti, 지권인, 智拳印)

Pravá ruka směřující do středu hrudníku je sevřená v pěst, jenom ukazováček symbolizující jedno jediné absolutno je natažený vzhůru. Prsty levé ruky představující mnohost ve světě klamů svírají ukazováček pravé ruky. Tato mudra náleží do skupiny muder pjöl-in (別印), protože přísluší pouze buddhovi Vairóčanovi, a

používá se pro zdůraznění jeho moudrosti. Podle Schumanna toto gesto symbolizuje kromě pochopení skutečné podstaty bytí skrze moudrost i pozici buddhy Vairóčany mezi ostatními buddhy (2008:92): „*Gesto symbolizuje pochopení sansáry a poznání skutečného vysvobození prostřednictvím moudrosti, avšak odkazuje i na vlastní Vairóčanovo postavení, kdy jej jako buddhu středu (pravý ukazovák) obklopují čtyři buddhové venkovních stran (prsty levičky).*“

Dharmačakramudra (Gesto roztočení kola nauky, 전법륜인, 轉法輪印)

Pravá ruka zvednutá do výše pasu je otočená dlaní ven. Palec a ukazováček tvoří kruh. Levá ruka je naproti tomu otočená dlaní dovnitř. Palec a ukazováček jsou také spojeny v kruh. Prostředníček se lehce dotýká pravé ruky a symbolicky naznačuje roztočení kola zákona. Tato mudra je vyhrazena pouze Siddhártovi Gautamovi (řadí se do skupiny muder pjöl-in 別印). Připomíná nám jeho první kázání, jež pronesl v Gazelím háji u Váránasí ke svým bývalým pěti společníkům a jež bývá označováno právě jako „roztočení kola nauky“. V obecné rovině ji pak můžeme chápat jako šíření Buddhovy nauky.

Dhjánamudra (Gesto rozjímání, 선정인, 禪定印³⁷)

Tato mudra se vyskytuje pouze v pozici vsedě. Obě ruce obrácené dlaněmi vzhůru

³⁷ Čínský název je odvozen od slova 선전(禪定), jež původně znamenalo oddávat se meditaci v pozici parjanka ásana (Nohy jsou složeny v klínu, ale nejsou překřížené jako v lotosovém sedu, pravá noha spočívá na levé.).

spočívají v klíně, přičemž pravá ruka leží na levé a palce se vzájemně dotýkají. Tuto pozici zaujal Siddhárta Gautama, když se oddával meditaci pod stromem Bódhi, než dosáhl probuzení. Pravá ruka představuje probuzení a levá ruka sansáru. Tato mudra tedy symbolizuje meditaci obecně a vyjadřuje, že probuzením lze zvítězit nad světem sansáry. Může ji zaujímat kterýkoliv z buddhů, proto se řadí do skupiny muder tchong-in (通印).

Mudra Nebes a Země (천지인, 天地印)

Tato mudra náleží historickému Buddhovi (řadí se do skupiny muder pjöl-in 別印) a váže se k legendě o jeho narození. Jan Filipický ji popisuje následovně (1996:395): „*Novorozenec podle tradice vykonal sedm kroků do všech světových stran, při čemž prý s jednou paží vztyčenou k nebi a s druhou napřaženou k zemi pronesl následující slova: „Jsem největší na celém světě, ukončím strast zrození, stáří a smrti.“ Při každém kroku vyrostl ze země květ lotosu.*“ Na připomenutí tohoto výroku je jedna ruka napřažená vzhůru a druhá směrem dolů.

V buddhistické ikonografii existuje ještě mnoho dalších muder. Výše jsem vybrala pouze ty, se kterými se setkáme v korejském sochařství.

2.2.4 Podstavec (대좌, 좌대, 좌, 臺座, 座臺, 座)

Podstavec tvoří společně se samotným tělem buddhy či bódhisattvy a aureolou tři hlavní části, na něž je možné sochu rozdělit. Podle tvaru či znázorněvaného objektu je možné podstavce rozdělit následovně:

1) Hranaté podstavce (방좌, 方座)

Nejrozšířenějšími podstavci jsou podstavce 4-hranné (사방좌, 四方座), 6-hranné (육각원형좌, 六角圓形座) či 8-hranné (팔각원형좌, 八角圓形座). Skládají se z několika pater, nejméně však ze tří. Prostřední část je nejužší a další patra se směrem nahoru a dolů souměrně rozšiřují, přičemž nejvyšší a nejnižší část je z důvodu dobré stability vždy nejširší³⁸. Tyto podstavce mohou být jednoduché bez jakéhokoliv dekoru anebo bývají obvykle zdobeny lotosovými květy či lvy. Lotosový květ symbolizuje v buddhismu čistotu, poněvadž díky voskovému povrchu zůstávají listy stále čisté, i přestože vyrůstají ze špinavého bahna. Podstavec zdobený lvy se také nazývá „lví trůn (사자좌, 獅子座)“. Ke lvu bývá v buddhismu Siddhárta Gautama přirovnávám velmi často. Existuje pro to několik důvodů. Jednak bývá historický Buddha titulován jako Šákjasinha – „lev z rodu Šákjů“, dále, jak jsem již zmínila výše, symbolizuje lev duchovní probuzení a také (Schumann 2008:59) „... jako lev vládne mezi zvířaty nejsilnějším hlasem, je i Buddhu nejhlasitěji slyšet mezi duchovními učiteli.“. 4-hranný podstavec je někdy označován jako „trůn hory Méru (수미좌, 須彌座)³⁹“, protože ji svým tvarem prý připomíná. Později než podstavce čtyřhranné se začaly objevovat podstavce 8-hranné. Nejstarší se nám dochovaly z počátku období Sjednocené Sily (konec 7. – 1.pol.8.století),

³⁸ Mun Mjōng-dä uvádí, že původně byly podstavce pouze jednoduchého krychlového tvaru - vypadaly jako krabice, a propracovanější formy se začaly objevovat až postupem doby. To je však jen velmi těžké posoudit, protože u těch nejstarších děl se právě podstavce většinou nedochovaly.

³⁹ Hora Méru tvoří v buddhistické kosmologii střed světa a kolem ní se rozkládají soustavy světů (např. dole pekla a nahoře nebesa).

nejvíce jich však pochází z období od poloviny 8.století do konce 9.století. Lze předpokládat, že v této době byly produkovány především podstavce 8-hranné, protože tvoří většinu z podstavců, jež se nám z této doby dochovaly.

2) Kulaté podstavce (원형대좌, 圓形臺座)

Kulaté podstavce se objevují od počátku buddhistického sochařství v Koreji. Stejně jako podstavce hranaté měly i podstavce kulaté několik pater. Obecně platilo, že čím imponantnější dílo chtěl umělec vytvořit, tím více pater vytesal. Na rozdíl od podstavců hranatých se v pravidelných vzdálenostech střídala patra širší s patry užšími a výjimečně se ještě navíc směrem od spodu nahoru zužovala. Kulaté podstavce byly většinou prosté bez dekoru. Pokud zdobené byly, jednalo se nejčastěji o lotosový květ, jenž tvořil nejvyšší patro. V žádném případě se však dekor podstavců kulatých nemohl vyrovnat bohatému dekoru některých podstavců osmihranných.

3) Podstavce překryté látkou (상현좌, 裳縣座)

Dalším typem podstavců, jež v korejském buddhistickém sochařství nalezneme, i když v mnohem menší míře než třeba podstavce hranaté, jsou jednoduché nezdobené podstavce krychlového tvaru, které překrývá bohatě řasená látka.⁴⁰ Délka látky se různí – někdy zakrývá podstavec zhruba jen do dvou třetin, někdy jej zakrývá zcela. Tento typ podstavců převzali korejští umělci z Číny a v Koreji se objevuje již od období Tří království.

⁴⁰ Mun Mjōng-dā považuje tuto látku za spodní část buddhova roucha, což je celkem logické vysvětlení, nicméně na dochovaných sochách není látka na podstavci kompatibilní s rouchem sochy a vypadá jako samostatný kus.

4) Lotosové podstavce (연화좌, 蓮花座)

Lotosový podstavec je také jedním z nejoblíbenějších typů podstavců, což je způsobeno, jak jsem již vysvětlila výše, úzkou spojitostí lotosového květu s buddhistickou naukou. Lotosové podstavce se vyskytují především u soch bronzových, jež jsou menších rozměrů, u soch velkých rozměrů, např. kamenných, tvoří často lotosový květ nejvyšší patro hranatého či kulatého typu podstavce. Lotos je zpravidla otočen květem vzhůru nebo naopak dolů, někdy je kombinován květ otočený nahoru s květem otočeným dolů.

5) Podstavce ve tvaru stoličky (의좌, 椅座)

Tento typ podstavců se v korejském buddhistickém sochařství téměř nevyskytuje. Výjimku představují sochy sedícího Maitréji ze zlaceného bronzu z období Tří království a Sjednocené Silly. Maitréja je usazen na nízké stoličce kulatého tvaru, jež je překryta bohatě našasenou látkou⁴¹. Tento typ podstavců bychom mohli zařadit i do kategorie „podstavců překrytých látkou“.

6) Podstavce ve tvaru zvířete (수좌, 동물대좌, 獸座, 動物臺座)

Podstavce ve tvaru zvířete se v korejském buddhistickém sochařství skoro vůbec neobjevují. V podstatě se jedná pouze o dva druhy zvířat⁴² – lva a slona. Protože je lev jízdním zvířetem bódhisattvy Maňdžuśrího a slon jízdním zvířetem bódhisattvy

⁴¹ Tato látka může být taktéž chápána jako spodní část oděvu bódhisattvy.

⁴² V buddhistickém sochařství jiných zemí najdeme i další zvířecí druhy – např. páva, krávu apod.

Samantabhadry⁴³, tvoří podstavce výhradně těchto dvou bódhisattvů.⁴⁴

2.2.5 Oděv

Oděv buddhů (불의, 佛衣)

Roucho buddhistických mnichů a mnišek se nazývá kásája⁴⁵ (가사, 袈裟) a na znamení chudoby se původně sešívalo ze starých hadrů. Celkem se skládá se tří částí, a proto bývá také označováno jako tričívára (trojdílné roucho, 삼의, 三衣). Kolem boků si mnich ovinuje spodní oděv (antaravásaka, 내의, 內衣), horní polovinu těla zahaluje do horního oděvu (uttarásanga, 상의, 上衣) a na to si obléká svrchník (sanghāti, 대의, 大衣), který však nenosí běžně a používá ho pouze při zvláštních příležitostech. Jak je zřejmé z dochovaných památek, i umělci odívali buddhy do takového mnišského roucha. Roucho bylo možné oblékat dvěma způsoby, jež taktéž vidíme i na sochách. Buď roucho zakrývalo pouze levé rameno a pravé zůstávalo odhalené (우견편단, 右肩遍袒) a nebo roucho zahalovalo obě ramena (통견, 通肩).

⁴³ Spojitost mezi bódhisattvou Maňdžuśrím a lvem a bódhisattvou Samantabhadrou a slonem jsem zmínila již výše.

⁴⁴ Jmenuji zde pouze ty podstavce, které najdeme u soch buddhů a bódhisattvů. V korejském buddhistickém sochařství se vyskytují i další typy, např. čtyři nebeští králové (四天王) mají podstavce ve tvaru zlých démonů (鬼座).

⁴⁵ Název je odvozen od původní hnědé barvy mnišského roucha.

Oděv bódhisattvů (보살의, 菩薩衣)

Oděv bódhisattvů je mnohem bohatší než oděv buddhů⁴⁶. Je označován jako „nebeský šat (천의, 天衣) a podle Mun Mjōng-dāa je jeho vzhled odvozen ze šatů indické aristokracie. Kwak Tong-sōk také předpokládá, že šat bódhisattvů vychází z ošacení indické aristokracie, ale dělí ho na dvě části. Horní polovinu těla částečně zakrývá šál (천의, 天衣), který je inspirován indickým šátkem nazývaným čadar. Spodní polovina těla je oděna do sukně (군의, 裙衣), jež se v Indii říká dhóti.

Kromě šatu je bódhisattva bohatě zdoben mnoha šperky. Na hlavě má korunu, v uších náušnice, na krku korále sahající někdy až ke kolenům a na zápěstích náramky.

2.2.6 Materiál

Sochy buddhů a bódhisattvů lze dle materiálu, z něhož jsou vyrobeny, rozdělit následovně:

a) Sochy odlité ze zlata (금불상, 金佛像)

Vzhledem k nákladnosti se ve srovnání s jinými materiály odlévaly sochy ze zlata pouze výjimečně a navíc byly jen

⁴⁶ Kwak Tong-sōk vysvětluje, že sochy buddhů symbolizují Buddhu po odchodu z domova, a proto jsou oděny jen do prostého roucha, zatímco sochy bódhisattvů představují Buddhu jako prince ještě před jeho odchodem z paláce a z toho důvodu mají na sobě drahé roucho a mnoho šperků. Já se však domnívám, že drahý šat a šperky bódhisattvů vychází spíše ze skutečnosti, že bódhisattvové prodlévají v několika rájích, jež podle popisu oplývají nesmírným bohatstvím. Navíc Sidhárta Gautama je jako bódhisattva označován ve svých životech minulých nikoliv během svého života posledního v době, kdy pobýval jako princ v královském paláci.

nepatrných rozměrů. Několik málo kusů se nám dochovalo až do současnosti a každý z nich měří jen několik málo centimetrů. Důvodem, proč by měly být sochy vyráběny ze zlata, jsou dva ze 32 hlavních znaků, jež odlišují Buddhu od obyčejných lidí, a to tělo zlatavé barvy a tělo vysílající paprsky na všechny strany na deset stop daleko.

b) Sochy odlité ze stříbra (은불상, 銀佛像)

Stejně jako ze zlata vyráběly se i sochy ze stříbra jenom zřídka a dochovalo se nám také jenom několik kusů.

c) Sochy ze zlaceného bronzu (금동불상, 金銅佛像)

Soch ze zlaceného bronzu se zachovalo velmi mnoho a to malých i velkých rozměrů. Je tomu z toho důvodu, že zlacený bronz vypadal na první pohled stejně jako pravé zlato, ale náklady na jeho výrobu byly mnohem nižší. Do konce Sjednocené Silly se menší sochy vyráběly téměř výhradně jenom ze zlaceného bronzu.

d) Sochy odlité ze železa (철불상, 鐵佛像)

Železo je dalším materiálem, z něhož se buddhistické sochy produkovaly ve velké míře. Proces odlévání soch ze železa byl sice po stránce technické náročnější než vyrábění soch bronzových a sochy ze železa také nedosahovaly tak dlouhé trvanlivosti jako sochy bronzové, nespornými výhodami však zůstávaly nižší finanční náklady a kratší čas, jehož bylo k výrobě zapotřebí. První sochy ze železa se začaly odlévat v 2. polovině 9. století, kdy postupně slábla moc ústřední a nastaly problémy s dodávkami mědi. Naproti tomu sílila moc místních rodů, jež disponovaly dostatkem surovin na výrobu zbraní ze železa. Nízké náklady jim také umožňovaly produkovat sochy mnohem větších rozměrů, než byly sochy bronzové. Ponejvíce se sochy ze železa vyráběly během celé dynastie Korjō.

e) Sochy vyřezávané ze dřeva (목불, 木佛像)

Dřevo bylo z mnoha důvodů pro výrobu soch nejvhodnější. Všude ho byl dostatek, k jeho opracování nebylo zapotřebí složitých procesů a ani nebylo nezbytné mít k dispozici velké finanční prostředky. Jakožto materiál organický jeho jedinou nevýhodu představovala nízká odolnost vůči vnějším vlivům. S postupem času, jak dřevo postupně vysychalo, vytvořily se v něm praskliny. Tomu se předcházelo tím, že v zadní či spodní části sochy se vyvrtal velký otvor a vydlabal se vnitřní obsah, aby dřevo rychleji vyschlo. K vyřezávání soch se běžně používalo borového dřeva a existovalo několik způsobů zpracování. Celá socha se mohla vyřezat z jednoho kusu dřeva. Někdy byly i některé její drobné či okrajové části vyřezány z dalšího kusu dřeva a k soše připevněny. Protože však bylo velmi obtížné vydlat vnitřní obsah dřeva z jednoho velkého kusu, bylo pohodlnější, celý kus rozříznout na dvě poloviny, které byly vyřezány, vydlabány a následně spojeny. Nejpraktičtější a nejefektivnějším způsobem bylo použít více menších kusů dřeva, z nichž se vyřezaly jednotlivé části těla a ty se potom pospojovaly dohromady. Tento způsob navíc umožňoval, aby se na jednom díle podílelo více umělců současně. Na závěr byla socha nalakována a nabarvena či pozlacená. Mun Mjōng-dā se domnívá, že (1999:81) „... bez ohledu na období a místo byly možná nejvíce produkovány sochy ze dřeva.“ Vychází ze skutečnosti, že většinu dochovaných soch tvoří právě sochy ze dřeva.

f) Sochy tesané z kamene (석불상, 石佛像)

Buddhistické sochy se z kamene tesaly od samého příchodu buddhismu do Koreje. Protože se na korejském poloostrově vyskytuje především žula, jež je však na opracování velmi tvrdá, je většina soch z tohoto druhu kamene.

g) Sochy z pálené hlíny (소조물상, 塑造佛像)

Sochy se z pálené hlíny produkovaly ve velké míře již od období Tří království, avšak vzhledem ke křehkosti materiálu, se nám jich mnoho nedochovalo.

h) Sochy z porcelánu (도자불상, 陶磁佛像)

Sochy se z porcelánu vyráběly především za dynastie Korjŏ a to ze celadonu a dochovalo se nám i několik kousků z bílého porcelánu z dynastie Čosŏn⁴⁷.

⁴⁷ Našli bychom i jiné materiály, z nichž byly sochy vyrobeny (např. nefrit). V této práci je však nezmiňuji, protože se jedná pouze o výjimečné případy. Jiné materiály se objevují především v moderní době, což souvisí s celkovým vývojem nových materiálů.

3. Vývoj buddhistického sochařství v Koreji od období Tří království až do konce dynastie Čosŏn (konec 4. století – počátek 20. století)

3.1 Kogurjŏ (37 př.n.l. – 668)

3.1.1 Příchod buddhismu do Kogurja

Vzhledem ke geografické poloze přijalo Kogurjŏ buddhismus jako první z korejských království. Za rok oficiálního přijetí buddhismu v Kogurjŏ je považován rok 372⁴⁸, kdy vládce státu Přední Qin (前秦, 351-394) král Fu Jian (苻堅, 337–385) vyslal na dvůr krále Sosurima (371 – 384) mnicha Shundao (순도, 順道), jenž s sebou přinesl také buddhistická písma a Buddhovy sochy. O dva roky později přišel z Číny ještě mnich Adao (아도, 阿道) a v roce 375 pro ně nechal král Sosurim vystavět klášter Sŏngmunsu(성문사, 省門寺) a klášter Ibullansa (이불란사, 伊弗蘭寺). Dalších devět klášterů nechal v roce 393 vybudovat král Kwanggätcho (391 – 413). S úmyslem šířit Buddhovu nauku zavítal do Kogurja o dva roky později, v roce 395, ze státu Přední Oin také mnich Tanshi (曇始) a přinesl s sebou mnoho buddhistických textů. Na přelomu 5. a 6. století se buddhismus dále šířil a získával nové stoupence. Kogurjoští mniši se věnovali především studiu textů Školy tří pojednání (Sanlunzong, 삼론종,

⁴⁸ Z čínských pramenů však vyplývá, že buddhismus byl v Koreji znám již dříve. V Životopisech významných mnichů (Gaosengzhuan, 高僧傳) najdeme zmínku o dopise, který poslal čínský mnich Zhidun Daolin (支遁道林, 314-366) ze státu Přední Qin korejskému mnichovi neznámého jména.

三論宗)⁴⁹ a školy Tiantai (천태종, 天台宗)⁵⁰ a Nirvána Sútry. Mnoho korejských mnichů odcházelo na studia do Číny⁵¹ a mnozí z nich se naopak vydali šířit Buddhovo učení dále na východ do Japonska⁵². Na sklonku dynastie Kogurjō, během častých vojenských střetů mezi třemi královstvími, která mezi

⁴⁹ Škola tří pojednání je čínskou obdobou indické mahájánové školy mádhjamika. Své učení zakládá na textech tří šáster – Madhjamakakáriká, Dvádašnikájašástra a Šatašástra, které do čínštiny přeložil a komentáři opatřil Kumáradživa (344-413). Jeho žák Senglang je pak považován za skutečného zakladatele této školy v Číně.

⁵⁰ Škola Tiantai získala svůj název podle hory, na níž byl založen její první klášter. Její učení vychází z Lotosové sútry a pojetí tři pravd formulované Nágardžunou.

⁵¹ Např. Mnich Sūngnang (승랑, 僧朗) si v Číně získal velký respekt a uznání. Zabýval se studiem učení Kumáradživy a textů školy Tří pojednání. Významně přispěl k vývoji učení této školy a stal se jejím 4.patriarchou. Mnich Ůijōn (의연, 義淵) studoval v Číně učení školy Dilun (Dilunzong, 지론종, 地論宗), které potom představil v Kogurju. Mnich Pchajak (파약, 波若) studoval učení školy Tiantai u jejího čtvrtého patriarchy Zhiyi (지위, 智顓; 538–597).

⁵² Jako první se do Japonska vydal šířit Buddhovo učení mnich Hjāpchjōn (혜편, 慧便) v roce 584. Nejvíce mnichů odjelo do Japonska za vlády krále Jōngjanga (590-618). Nejvýznamnějším z nich je mnich Hjādža (혜자, 惠慈; ?-622), který se stal společně s mnichem Hjāčchongem (혜충, 惠聰) z Päkče osobním učitelem japonského prince Šótoku (574-622). Kromě Buddhovy nauky předali kogurjoští mniši Japoncům i další znalosti. Např. mnich Tamdžing (담징, 曇徵; 579-631) přinesl do Japonska znalost výroby papíru, tuše, štětců, barev a mlýnského kamene. Jako poslední stojí za zmínku mnich Hjegwan (혜관, 慧觀), jenž odcestoval do Japonska roku 635 a je považován za zakladatele školy Tří pojednání v Japonsku.

sebou soupeřila o nadvládu nad korejským poloostrovem, začali buddhističtí mniši formovat z nutnosti vlastní vojenské oddíly. Tyto oddíly, jež mohly čítat až 30 000 mnichů, se účastnily posledních bojů na obranu státu Kogurjō⁵³. Navíc byli buddhističtí mniši využíváni i ke špionážním účelům⁵⁴. Od počátku 7.století došlo k výraznému omezení buddhismu. Důvodem k tomu bylo oficiální uvedení taoismu do Kogurjō⁵⁵. Poslední vládce Kogurjō král Podžang (642-668) se na radu svého prvního ministra Jŏn Käsomuna (?-665) snažil vyváženě podporovat všechna tři učení⁵⁶, ale tohoto cíle se mu dosáhnout nepodařilo. Naopak měly jeho snahy za následek vzájemné třenice mezi stoupenci těchto nauk a staly se jedním z faktorů, jenž přispěl k pádu státu Kogurjō v době velké politické nestability a bojů o hegemonii nad korejským poloostrovem.

⁵³ Tyto vojenské oddíly tvořené buddhistickými mnichy např. v roce 645 odrazily útok tchangského císaře Taizonga (唐太宗, 627-649) a účastnily se také posledních bojů o hlavní město Pchjongjang proti spojeným silám čínského a sillského vojska.

⁵⁴ Např. mnich Torim (도림, 道琳) byl tajně vyslán do Päkče, kde předstíral, že je uprchlík. S jeho pomocí se Kogurju v roce 475 podařilo dobýt hlavní město Päkče Hansöng. Naproti tomu mnich Tökčchang (덕창, 德昌) působil jako špión na sillském dvoře a včas informoval Kogurjō o plánovaném útoku Silly v roce 642.

⁵⁵ Oficiálně byl taoismus představen v Kogurju roku 624 za vlády krále Jöngnju (618-642). Tohoto roku přišel do Kogurja mnich z Číny, který vyložil učení Starého mistra králi i prostému lidu. Následujícího roku vyslal kogurjoský král několik mnichů na studium taoismu do Číny.

⁵⁶ konfucianismus, buddhismus a taoismus

3.1.2 Počátky buddhistického sochařství v Kogurju

Vzhledem ke skutečnosti, že z království Kogurjō se nám dochovalo jen několik málo památek, jejichž původ je navíc předmětem diskuse, je jen velmi těžké vyvozovat nějaké zásadní závěry o počátcích buddhistického sochařství v Kogurjō.

Podle historických pramenů přinesl do Kogurja první buddhistické sochy čínský mnich Shundao v roce

372. Lze předpokládat, že první buddhistické sochy pak byly v Kogurju vytvořeny už na konci 4. století v době, kdy byly zakládány první kláštery. Z tohoto období se nám však žádná socha nedochovala. Nejstarší dochovaná soška pochází až z 1. poloviny 5. století. Jedná o sošku sedícího buddhy ze zlaceného bronzu (뚝섬출토금동여래좌상, 纒島出土金銅如來坐像) velkou pouhých 5cm nalezenou náhodně na ostrově Ttuksōm v Soulu v roce 1959. I při nepatrných rozměrech je soška ve svých proporcích velmi dobře vyvážená. Předpokládá se, že znázorňuje Buddhu Sidhártu Gautamu sedícího v meditační pozici parjanka. Bohužel, vzhledem k vysokému stáří sošky, nejsou detaily zcela patrné. Na hlavě zřetelně vystupuje výrůstek ušníša, ramena jsou souměrně zakulacená a ruce složené v klíně v dhjānamudře. Roucho zakrývá obě ramena, na prsou splývá ve

čtyřech pravidelných záhybech ve tvaru písmene U. Na obou pažích spadá roucho v pravidelných šikmých záhybech směrem od shora dolů, na levé paži zleva doprava a na pravé paži zrcadlově obráceně zprava doleva. Svislé záhyby šatu jsou též patrné na kolenou. Buddha je umístěn na jednoduchém kvádrovém podstavci, na jehož každé straně sedí jeden lev (tzv. lví trůn). Je však velmi problematické určit původ této sošky. Při srovnání s čínskými soškami ze 4. a 5. století zjistíme, že jsou si velmi podobné. Byla tedy tato soška vyrobena v Číně a do Koreje dovezena? Logická úvaha nás však může vést i k myšlence, že první buddhistické sochy byly v Koreji vytvořeny podle čínské předlohy. Je tomu tak snad v tomto případě? Protože cílem mé práce není určení původu této sošky a ani k tomu nemám dostatečný prostor, přikloním se k názoru většiny korejských vědců, že tato soška byla vyrobena v Kogurju a kopíruje čínskou předlohu⁵⁷.

Další sochou, o které navíc s jistotou víme, že byla vyrobena v Kogurju, je socha stojícího buddhy s nápisem ze sedmého roku éry jōnga (연가 7 년명 금동여래입상, 延嘉七年銘金銅如來立像). Tato soška byla objevena v okrese Ůirjōng v provincii

⁵⁷ Např. Kwak Tong-sōk se domnívá, že je soška korejské výroby. Vedou ho k tomu drobné rozdíly patrné při srovnání s obdobnými soškami z Číny: malá velikost, jiný způsob odlití (čínské sošky jsou duté, tato je plná), korejská soška není tak detailně propracovaná jako ty čínské. Pokud připustíme, že tato soška byla vyrobena v Koreji, vyvstává další otázka: Ve kterém z korejských království byla vyrobena? Kwak Tong-sōk i Mun Mjōng-dä se kloní k názoru, že byla vyrobena v Kogurju. Jako argument uvádí nástěnnou malbu v kogurjoské hrobce č.1 odkryté u vesnice Zhangchuan u města Ji'an v provincii Jilin nedaleko hranic s KLDK, na níž najdeme vyobrazenou velmi podobnou sošku.

Jížní Kjōngsang, tedy na území tehdejšího království Silla. Podle nápisu vyrytého na zadní straně sošky však s jistotou víme, že byla vyrobena v Kogurju. Nápis o 47 znacích ve 4 sloupcích říká, že v sedmém roce éry jōnga⁵⁸, v roce jiwei⁵⁹, nechal opat a mniši (celkem 40 věřících) z kláštera Tongsa v Nangnangu v Kogurju vyrobit tisíc buddhů a tento je v pořadí dvacátý devátý. Soška je

vysoká 16,2 cm a lze ji rozdělit na 3 části – podstavec, stojícího buddhu a aureolu. Podstavec je kulatý a skládá se ze 3 částí. Nejspodnější část je nejširší bez jakéhokoliv dekoru, na ní je jednoduchý lotosový květ a na něm je nejvyšší část, jež je také

⁵⁸ Případá na rok 539.

⁵⁹ Rok jiwei (己未) je 56. rokem 60-letého cyklu.

jednoduchá bez dekoru a rozšiřuje se odspoda nahoru. Na podstavci stojí buddha vysoký 9,1 cm. Proporce těla jsou vyvážené, na hlavě vidíme ušníšus, oči jsou zavřené, nos přiměřeně velký, ústa rovná, pouze uši jsou nedokonalé. Vypadají jako dlouhé oválné placky nepěkně přilepené k hlavě. Umělec zřejmě nebyl schopen tento detail lépe propracovat. Jejich nadměrnou délku můžeme vysvětlit skutečností, že jedním ze zvláštních znaků buddhy jsou protáhlé ušní lalůčky. Levá ruka zaujímá varadamudru a pravá ruka je pozdvižena v abhajamudře. Roucho je velmi pěkně propracováno. Zahaluje obě ramena a jeho vlnovitě zprohýbaný pravý cíp je přehozen přes levou ruku. Spodní okraje jsou také bohatě našasené. Za tělem stojícího buddhy je umístěna aureola zvláštního tvaru. Její spodní část je nejužší, směrem nahoru se po obou stranách souměrně rozšiřuje, na úrovni těsně nad hlavou buddhy dosahuje nejširšího rozměru, odkud se směrem nahoru zužuje do špičky. Tato horní část je navíc sklopena směrem dopředu, jakoby měla chránit buddhovo tělo⁶⁰. Celá aureola je bohatě zdobena stylizovanými plameny. Tato soška, ač poněkud v zjednodušené formě⁶¹, je velmi podobná čínským soškám ze státu Severní Wei (北魏, 386-534), proto lze předpokládat, že v 1. polovině 6. století bylo buddhistické sochařství Kogurja výrazně ovlivněno sochařstvím této oblasti.

⁶⁰ Připomíná mi to vyobrazení mnicha Nágardžuny, nad nímž had roztahuje svou kápi a chrání tak jeho tělo.

⁶¹ Např. obličej a ruce nejsou tak detailně propracované, roucho není tak hodně zřasené a aureola není tak bohatě zdobená. Většina korejských vědců považuje toto zjednodušení za projev korejského charakteru a tuto sošku tedy za první dílo, jež vykazuje ryze korejské prvky. Dle mého názoru se však jedná o stejné zjednodušení jako v případě sedícího buddhy z ostrova Ttuksöm.

Další cennou soškou, která se nám dochovala z království Kogurjŏ, je Triáda ze zlaceného bronzu z roku kjämi⁶² (금동계미명삼존불입상, 金銅癸未銘三尊佛立像). Tato soška nalezená v roce 1962 byla vyhlášena národní památkou číslo 72 (국보 72 호) a v současné době je vystavena v galerii Kansong (간송미술관) v Soulu. Hned na první pohled si všimneme velké podoby se soškou stojícího buddhy z éry jŏnga. Kromě toho, že soška z roku kjämi neznázorňuje pouze jednoho buddhu ale celou triádu, od sošky stojícího buddhy z éry jŏnga se liší pouze propracovanějším podstavcem a aureolou. Celá soška je vysoká 17,5 cm. Podstavec kulatého tvaru lze rozdělit na 3 části. Na spodní nezdobenou část navazuje 3-vrstvý lotosový květ obrácený směrem dolů. Jeho okvětní lístky jsou propracovány do větších detailů než např. na podstavci sochy stojícího buddhy z éry jŏnga. Na lotosovém květu je umístěna poslední nejmenší část podstavce, jež se směrem nahoru rozšiřuje. Na ní stojí buddha téměř identický s buddhou z éry jŏnga. Za pozornost stojí především aureola, která je sice stejného tvaru a vzoru jako u sošky z éry jŏnga, ovšem navíc jsou její součástí další dvě menší aureoly. Jedna aureola má tvar kulatý, uvnitř je zdobena dalšími kruhy a vlnkami a je umístěna přímo za hlavou buddhy. Druhá aureola kopírující tělo buddhy je naznačena lehce zaoblenými vertikálními čarami. Navíc na každé straně stojí na lotosovém trůně jeden buddha⁶³ asi poloviční velikosti než buddha hlavní. Tato soška je velmi cenná i z toho důvodu, že nápis na její zadní straně umožňuje určit rok jejího vzniku. Jedná

⁶² Rok kjämi (čínsky guiwei, 癸未) je 20. rokem 60-letého cyklu a podle výpočtů připadá na rok 563 n.l..

⁶³ Bohužel, jsem se v nastudované literatuře nikde nedozvěděla o jaké buddhy se konkrétně jedná.

se o nápis o 17 znacích ve 3 sloupcích, kde se praví, že tato soška byla vyrobena zemřelému otci 1. den 1. měsíce roku kjämi.⁶⁴

⁶⁴ Z Kogurja se nám dochovala take Triáda ze zlaceného bronzu z roku sinmjo (금동신묘명삼존불, 金銅辛卯銘三尊佛), jež je Triádě z roku kjämi velmi podobná. Pochází z roku 571, celkem je vysoká 15,5 cm, v roce 1962 byla vyhlášena národní památkou číslo 85 (국보 85 호) a v současné době je vystavena v Galerii Hoam (호암미술관) v Soulu. Z podobnosti obou triád lze usuzovat, že v 2. polovině 6. století se takovéto sošky vyráběly ve větší míře.

Jako poslední ze soch, jež se nám z Kogurja dochovaly, bych zmínila sochu sedícího Maitréji ze zlaceného bronzu (금동미륵반가상, 金銅彌勒半跏像) z 1. poloviny 7. století nalezenou ve vesnici Pchjōngčchon u Pchjōngjangu (평양 평천리). V roce 1964 byla

prohlášena za národní památku číslo 118 a dnes ji najdeme v Galerii Hoam (호암미술관) v Soulu. Soška je vysoká 17,5 cm. Podstavec bychom mohli rozdělit na dvě části – lotosový květ nepravidelného oválného tvaru se stupátkem na nohu a jednoduchou stoličku překrytou hustě našasenou látkou. Na lehce předkloněné hlavě má Maitréja jednoduchou nízkou korunku, vzadu vyčesaný cop, oči zavřené, nos a ústa rovná. Tělo překvapuje ladnou štíhlostí. Levá ruka spočívá volně přes pokrčenou pravou nohu, jež je přehozena přes koleno nohy levé. Loket pravé ruky se opírá o koleno pravé nohy, avšak předloktí chybí⁶⁵.

⁶⁵ Sochy v této pozici jsou v korejštině nazývány „pangasang (반가상, 半跏像)“ nebo „pangasajusang (반가사유상, 半跏思惟像)“. „Panga (반가, 半跏)“ znamená sedět s napůl překříženýma nohama a „saju (사유, 思惟)“ znamená hloubat, přemýšlet. Doslovně bychom do češtiny tyto termíny mohli přeložit jako „sedící socha s napůl

3.2 Päkče (18 př.n.l – 660)

3.2.1 Příchod buddhismu do Päkče

V království Päkče byl buddhismus přijat obdobným způsobem jako ve státě Kogurjō. Za oficiální rok přijetí buddhismu v Päkče je považován rok 384, kdy byl na dvůr krále Čchimnjua (384-385) přijat indický mnich Málánanda (마라난타, 摩羅難陀), jenž se do Päkče přeplavil po moři ze státu Východní Jin (東晉, 317–420). Následujícího roku bylo v hlavním městě Hansöngu vybudováno devět klášterů. Když na trůn nastoupil král Asin (392-405) v roce 392 nařídil, aby se lid království Päkče obrátil k Buddhovu učení. Až do vlády krále Sönga (523-554) nemáme o vývoji buddhismu v Päkče žádné historické záznamy. V roce 526 se ze studií z Indie vrátil mnich Kjömik (겸익, 謙益) a přinesl Vinajapitaku a Abhidharmapitaku⁶⁶. Společně s dalšími mnichy Kjömik Vinajapitaku přeložil a je považován za zakladatele korejské vinajové školy⁶⁷. Jeho následovníci Tamuk (담옥, 曇旭) a Hjein (혜인, 惠仁) učení školy dále rozpracovali a vytvořili obsáhlé komentáře k vinajapitace. V roce 588 přijelo studovat vinaju do Päkče několik mnišek z Japonska, které po svém návratu založily vinajovou školu v Japonsku. Vinaja však nebyla jedinou školou, jejímuž učení se mniši z království Päkče

překříženýma nohama” či “socha sedící v zamyšlení s napůl překříženýma nohama”.

⁶⁶ Vinajapitaka a Abhidharmapitaka jsou dvěma ze tří částí buddhistického kánonu nazývaného Tripitaka (Tři koše). Vinajapitaka existuje v několika verzích a shrnuje kázeňská pravidla pro mnichy a mnišky. Abhidharmapitaka podává komplexní výklad Buddhova učení.

⁶⁷ Vinajová škola (율종, 律宗) zdůrazňuje striktní dodržování předpisů obsažených ve Vinajapitace.

věnovali. Stejně jako v Kogurju zabývali se i mniši z Päkče také studiem učení školy Tří pojednání, školy Tiantai a Nirvánasútry⁶⁸.

Po přijetí buddhismu na královském dvoře započalo v Päkče období velkého budování buddhistických klášterů. Nejprve bylo v prvním hlavním městě Hansöngu postaveno devět klášterů, po přestěhování hlavního města do Ungdžinu v roce 475 zde byly během 1. poloviny následujícího století vybudovány kláštery Hüngnjunsa (흥륜사, 興輪寺) a klášter Táčongsa (대통사, 大通寺). Další období rozsáhlé výstavby klášterů trvalo od 2. poloviny 6. století až do 1. poloviny 7. století poté, co se v roce 538 přestěhovalo hlavní město do Sabi a nastalo období relativního klidu. V oblasti tehdejšího hlavního města byly odkryty pozůstatky klášterů Wanghüngsa (왕흥사, 王興寺), Čöngnimsa (정림사, 定林寺), Imgangs (임강사, 臨江寺) a Kümgangs (금강사, 金剛寺). Nejpozoruhodnější stavbou této doby je však klášter Mirüksa (미륵사, 彌勒寺) založený králem Mu (600-641) a jeho chotí⁶⁹, jehož základy byly odkryty v Iksanu. Vzhledem ke své rozlehlosti je považován za největší klášter své doby v celé východní Asii.

⁶⁸ Např. Mnich Hjöngwang (현광, 玄光) studoval v Číně Lotosovou sútru a učení školy Tiantai a po svém návratu toto učení šířil v Päkče. Mnich Hjejjön (혜현, 惠現, 570-627) se věnoval studiu školy Tří pojednání. Jeho význam potvrzuje fakt, že jeho biografie byla zahrnuta do Dalších životopisů významných mnichů (Xugaosengzhan, 续高僧传) a to i přestože v Číně nikdy nebyl.

⁶⁹ K založení tohoto kláštera se váže legenda zmíněná v Odkazech Tří království (삼국유사). Podle ní na cestě do kláštera Sadžasa na hoře Jonghwa spatřili král Mu s chotí triádu buddhy Maitréji, která se před nimi vynořila z jezírka na úpatí hory. Král s královnou se poté rozhodli na tomto místě postavit klášter.

Království Päkče sehrálo zásadní roli v přijetí buddhismu v Japonsku. Roku 552 vyslal král Söng první poselstvo s buddhistickými texty a sochami k japonskému panovníkovi. V následujících letech bylo vypraveno do Japonska mnoho dalších poselstev. Kromě buddhistických mnichů⁷⁰ odjelo do Japonska i mnoho umělců, stavitelů a řemeslníků, kteří se podíleli na budování prvních japonských klášterů. Tato poselstva s sebou přinesla do Japonska i četné jiné dovednosti a poznatky, např. z oborů astronomie, geografie, medicíny apod.

3.2.2 Počátky buddhistického sochařství v Päkče

Stejně jako v případě Kogurja lze předpokládat, že i v království Päkče byly první buddhistické sochy vytvořeny již v roce 385, kdy se na tomto území začaly budovat první kláštery. Bohužel, z doby před polovinou 6. století, kdy se hlavní město přestěhovalo do Sabi, se nám žádná díla nedochovala. Z poloviny 6. století pochází kamenná socha sedícího buddhy (군수리석조여래좌상, 軍守里釋造如來坐像), jež byla objevena v roce 1936 u vesnice Gunsu nedaleko města Puja. V roce 1963 byla vyhlášena za památku číslo 392 (보물 제 329 호) a v současné době je vystavena v Národním muzeu v Soulu. Soška je vysoká 13,5 cm. Jednoduchý podstavec bez dekoru je krychlového tvaru. Přes něj je přehozena bohatě našasená látka. Na podstavci sedí buddha. Na hlavě vidíme ušníšu, obličej je poměrně baculatý, oči zavřené a společně s nosem se zdají býti vůči proporcím obličeje nepřiměřeně velké, ústa se lehce usmívají. Ruce jsou složeny v klíně v dhjānamudře. Roucho halí obě ramena a v oválných

⁷⁰ V roce 530 odjel do Japonska mnich Illa (일라, 日羅), o pět let později mniši Hječchong (혜충, 惠聰), Jönggün (영근, 令斤) a Hjesik (혜식, 惠寔), roku 601 mnich Kwallük (관록, 觀勒) atd.

pěkně vytvarovaných záhybech spadá až ke složeným rukám. Zbylé záhyby na šatech už nejsou tak precizně vytvarované, spíše se jedná o jednoduché vyryté čáry, jak si můžeme povšimnout třeba na rukávech. Prostředkem těla spadá roucho v několika kruhových záhybech až přes okraj podstavce. Hned při prvním pohledu na tuto sošku si nelze nepovšimnout nápadné podobnosti se sochou sedícího buddhy nalezenou na ostrově Ttuksöm v

Soulu pocházející z Kogurja. Z tohoto faktu můžeme vyvodit závěr, že i sochaři království Päkče byli významně ovlivněni čínským uměním⁷¹.

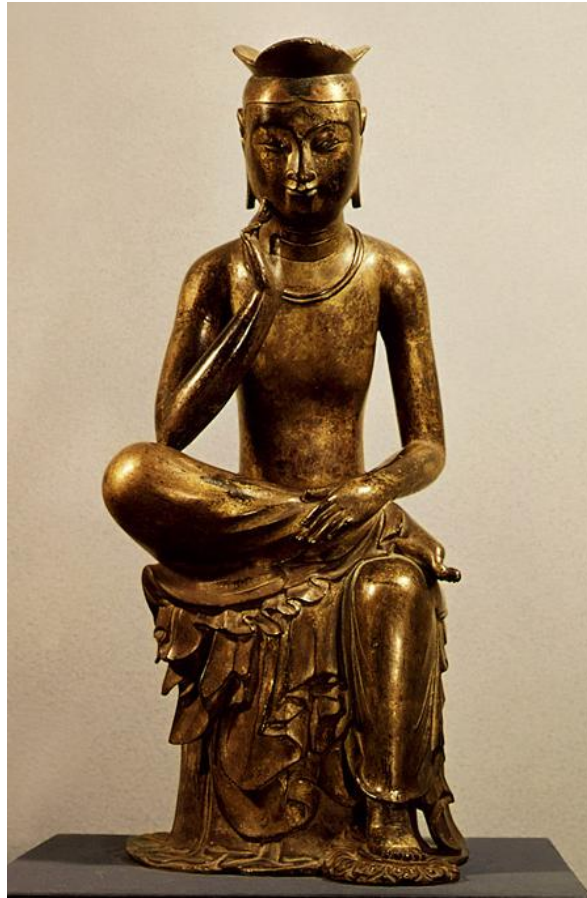
⁷¹ Z období Päkče se nám dochovala ještě jedna velmi podobná soška. Jedná se o sochu sedícího buddhy ze zlaceného bronzu (부여 신리 출토 금동 여래좌상, 扶餘新里出土金銅如來坐像) nalezenou v roce 1959 u vesnice Sin u města Puja. Nedochovala v tak dobrém stavu jako soška výše uvedená. Vysoká je 10,2 cm a ve svém provedení je mnohem jednodušší. Dnes ji najdeme v Národním muzeu v Puju (국립부여박물관).

Dalším typem sošky pocházející z poloviny 6.století je socha stojícího bódhisattvy ze zlaceného bronzu (부여 군수리 금동보살입상, 扶餘 軍守里 金銅菩薩立像), která byla nalezena v roce 1936 u vesnice Gunsu u města Puja. V roce 1963 byla prohlášena za památku číslo 330 (보물 제 330 호) a v současné době je vystavena v Národním muzeu v Puju. Soška je vysoká 11,5 cm. Bódhisattva stojí na podstavci ve tvaru lotosového květu se dvěma řadami okvětních lístků. Na hlavě má nasazenu korunku, kulatý obličej je výrazně baculatý, zavřené oči a nos poměrně velké, ústa v lehkém úsměvu. Levá ruka vypadá

jako by zaujímala varadam udru, ale je obrácena hřbetem ven. Naopak pravá ruka se zdá být v pozici abhajamu dra, avšak prsty nejsou napnuté všechny.

Pouze první tři prsty jsou pozdviženy nahoru a prsteníček s malíčkem jsou pokrčené v dlani. Roucho bódhisattvy, jež bývá nazýváno nebeským šatem, je velice zajímavě provedené. Zakrývá obě ramena, ze kterých spadá ve dvou pruzích. Tyto pruhy se vepředu kříží ve tvaru písmene x, na stehnech se stáčejí do oblouku a zvedají se dozadu směrem k zádům. Na hrudi a na stehnech jsou záhyby šatu naznačeny jenom vyrytými čarami, na

hrudi dvěma příčnými vedoucími od shora dolů, zleva doprava, a na každé noze čtyřmi obloučky. Po obou stranách podél celého těla trčí do stran cípy zadní části oděvu, čímž dodávají celému šatu na bohatosti⁷².

Jedním z mistrovských

⁷² Z 2. poloviny 6. století se dochovala ještě jedna obdobná soška stojícího bódhisattvy ze zlaceného bronzu nalezená u vesnice Sin u Puja (신리 금동보살입상, 新里 金銅菩薩立像) v roce 1959. Je vysoká 10,2 cm a na rozdíl od výše zmíněné sošky se nám zachovala i s aureolou, která má tvar slzy, je zdobena dvěma kruhy a stylizovanými plameny a je umístěna za hlavou bódhisattvy. Dnes je v držení Národního muzea v Puju.

děl, které se nám dochovalo z 1. poloviny 7. století a patří vůbec k nejkrásnějším výtvorům celého korejského sochařství, je socha sedícího Maitréji ze zlaceného bronzu (금동미륵보살반가사유상, 金銅彌勒菩薩半跏思惟像). Traduje se, že byla objevena roku 1920 v Kjōngdžu, ale tento fakt nebyl doposud potvrzen. Vzhledem ke své výjimečné kráse byla roku 1962 vyhlášena národní památkou číslo 83 (국보 제 83 호) a dnes je v držení Národního muzea v Soulu. Tato socha je výjimečná i svou velikostí – měří celých 93,5 cm⁷³. Maitréja sedí na kulaté stoličce představující lotosový květ, jež je v přední části překryta překrásně našaseným rouchem. Na hlavě má nasazenu jednoduchou trojcípou korunu⁷⁴. Obočí se mezi očima sbíhá a přechází v linii nosu. Oči jsou dlouhé a zavřené, ústa krátká, ostrá a uši nadměrně protáhlé. Na krku vidíme jednoduchý náhrdelník, který společně s korunou představují jediné bódhisattvovy

⁷³ Z 2. poloviny 6. století se nám dochovala ještě jedna obdobně velká socha sedícího Maitréji ze zlaceného bronzu. Jedná se o sochu, jež byla v roce 1962 prohlášena za národní památku číslo 78 (국보 제 78 호) a dnes je uložena v Národním muzeu v Soulu. Je o něco menší než socha výše zmíněná, měří 83,2 cm. Na rozdíl od té výše zmíněné sochy má tento Maitréja na hlavě překrásnou, detailně propracovanou korunu a i horní část těla oděnou v šat, avšak záhyby už nejsou tak bohaté a plasticky propracované. Vědci zatím stále vedou diskusi o původu této sošky a doposud se nikomu nepodařilo jednoznačně prokázat, ve kterém ze tří království byla vyrobena. Z tohoto důvodu jsem ji tedy nezařadila do své práce. Obě tyto sošky jsou považovány za největší skvosty korejského sochařství a umění vůbec. Proto jejich fotografie najdeme snad v každé publikaci či prospektu o Koreji.

⁷⁴ Podle této koruny, jež svým tvarem připomíná tři hory, bývá tato socha také nazývána “sochou Maitréji sedícího v zamyšlení s korunou ve tvaru tří hor” (삼산반가사유상, 三山半跏思惟像).

ozdoby⁷⁵. Levá ruka spočívá volně na kotníku pravé nohy. Loket pravé ruky se opírá o koleno pravé nohy, předloktí je pozdvižené vzhůru a prsty se lehce dotýkají pravé tváře. Pravá noha je v koleni pokrčená a kotník je položen přes koleno nohy levé. Levá noha je položena na stupátku ve tvaru lotosového květu, které je součástí podstavce. Kolem této sochy však stále panuje mezi vědci velká diskuse. Vyvolal ji objev téměř identické sochy sedícího Maitréji vyrobené ze dřeva v japonském klášteře Hórijúdzi v Kjótu⁷⁶. Původně se vědci domnívali, že korejská socha sedícího Maitréji pochází ze Silly. Ovšem vzhledem ke skutečnosti, že v Japonsku, které mělo čilé kulturní styky především s královstvím Päkče, existuje socha téměř identická, kloní se v poslední době vědci spíše k názoru, že tato socha byla vyrobena v Päkče⁷⁷.

⁷⁵ Ve srovnání se sochami jiných bódhisattvů, ať už z této doby či doby pozdější, nebývají sochy sedícího Maitréji zdobeny téměř žádnými šperky. Právě tato jednoduchost bývá považována za krásu.

⁷⁶ I původ této sochy nebyl doposud jednoznačně objasněn. Stále zůstává otázkou, zda byla tato socha vyrobena v Koreji a do Japonska dovezena, nebo jestli byla vyrobena v Japonsku korejským umělcem či japonským umělcem dle korejské předlohy.

⁷⁷ Z období Päkče z 1. poloviny 7. století se nám dochovaly ještě tři další velmi podobné sošky sedícího Maitréji ze zlaceného bronzu. Jsou však podstatně menších rozměrů. První z nich je socha sedícího Maitréji měřící 27,5 cm objevená u města Jangsanu (양산 물금면 금동반가사유상, 梁山 勿禁面 金銅半跏思惟像), dnes uložená v Národním muzeu v Soulu. Druhou z nich je soška sedícího Maitréji vysoká 16,3 cm nalezená ve městě Kongdžu, v současné době k vidění v Národním muzeu v Tokiu v Japonsku. Poslední z nich je vysoká 19,5 cm a je součástí soukromé sbírky.

Za zmínku také stojí socha sedícího Maitréji na hranatém podstavci ze zlaceného bronzu pocházející z 1. poloviny 7. století (방형대좌금동미륵보살반가상, 方形臺座金銅彌勒菩薩半跏像). Roku 1963 byla vyhlášena za památku číslo 331 (보물 331 호) a dnes ji najdeme v Národním muzeu v Soulu. Tento Maitréja se v několika směrech podstatně liší od ostatních sošek, jež se nám z tohoto období z království Päkče dochovaly. Ve

srovnání s výše uvedenými sochami si v první řadě povšimneme jinak koncipovaného a poměrně vysokého podstavce složeného ze tří částí. Nejspodnější část tvoří čtyřhranný zdobený podstavec. Prostřední část představuje jednoduchý lotosový květ, teprve na němž je umístěna stolička, na které je usazen bódhisattva.

Dalším rozdílným rysem je Maitréjovo nezvykle štíhlé tělo, které nám jenom potvrzuje zručnost tehdejších umělců, protože při odlévání bronzových soch je technicky velmi náročné docílit tak štíhlých proporcí. Dále se tato socha liší od těch předešlých svými šperky. Na hlavě má korunu, jakou nenajdeme na žádné jiné soše. Na každém zápěstí má navlečen jeden náramek a na krku vidíme velmi

dlouhý náhrdelník, jenž spadá až do klína, kde je sepnut sponou ve tvaru lotosového květu. Pak se rozbíhá na obě strany, sahá až pod kolena a následně se stáčí v obloucích dozadu a vrací se zpět nahoru. Takovýto typ náhrdelníků a náramky najdeme na sochách bódhisattvy Avalokitěšvary ale nikoliv na jiných sochách bódhisattvy Maitréji. Poslední odlišností je Maitréjovo roucho. Na zápěstí levé ruky a za loktem pravé ruky jsou vytvarovány okraje rukávů. I řasení šatu překrývajícího stoličku je dosti nezvyklé. Jeden cíp spadá krátce v několika pravidelných

obloučcích přes okraj stoličky a z pod něho vychází další část oděvu, jež je nařasena velmi netradičním způsobem.

Sošky stojícího bódhisattvy Avalokitěšvary ze zlaceného bronzu (금동관음보살입상,

金銅觀音菩薩立像)

reprezentují dalším typ soch, jež se, jak můžeme usuzovat z počtu nalezených kusů, v království Päkče vyráběly ve větší míře. Jako

příklad jsem vybrala sochu stojícího bódhisattvy Avalokitéšvary z 1. Poloviny 7. Století objevenou ve vesnici Kjuam u města Puja (부여 규암리 금동 관음보살입상, 扶餘窺岩里金銅觀音菩薩立像) v roce 1970. Tato soška byla prohlášena za národní památku poměrně pozdě – až v roce 1997 a nese číslo 293 (국보 제 293 호). Dnes ji najdeme v Národním muzeu v Soulu. Soška měří celkem 21,1 cm. Bódhisattva stojí na podstavci ve tvaru lotosového květu, který působí v poměru ke stojící postavě mohutným dojmem a celkově dodává sošce na stabilitě. Bódhisattva má na hlavě trojčípou korunu, v jejíž přední části je vyobrazen sedící buddha. Jeho štíhlé tělo působí velmi elegantně. Levá ruka je spuštěna podél těla a palec s malíčkem drží jeden cíp šatu. Pravá ruka je naopak pokrčena v lokti a pozdvižena nahoru. Palec s malíčkem svírají perlu. Dlouhý náhrdelník stejný jako u sochy bódhisattvy Maitréji na hranatém podstavci sahá až ke kolenům. Uprostřed je spojen sponou ve tvaru lotosového květu a má tak tvaru písmene x. Dole se v oblouku stáčí směrem dozadu, kde se opět vrací nahoru. I na zádech je uprostřed spojen sponou ve tvaru lotosového květu. Roucho je velice prosté, záhyby jsou naznačeny jednoduchými vyrytými čarami. Krásu mu dodávají dva pruhy látky, jež spadají z ramen až na podstavec⁷⁸.

⁷⁸ Ze stejného období se nám dochovaly ještě dvě obdobné sošky bódhisattvy Avalokitéšvary. Jedná se o sochu stojícího bódhisattvy Avalokitéšvary ze zlaceného bronzu z 1. poloviny 7. století nalezenou ve vesnici Songdžong u města Kongdžu (공주시 의당면 송정리 금동보살입상, 公州市儀堂面松亭里金銅菩薩立像), která měří 25 cm. Byla prohlášena národní památkou číslo 247 (국보 247 호) a dnes je vystavena v Národním muzeu v Kongdžu. O něco větší (33 cm) je socha stojícího bódhisattvy Avalokitéšvary ze

Z království Päkče se nám dochovaly i skalní reliéfy⁷⁹. Jako příklad uvádím triádu vytesanou do skály v horách Kaja u města Sösan (서산 마애⁸⁰삼존불상, 瑞山磨崖三尊佛像). Tento reliéf byl objeven v roce 1958 a o čtyři roky později byl prohlášen za národní památku číslo 84 (국보 84 호). Ústřední buddha měří 2 m 80 cm a postranní bódhisattvové 1 m 70 cm. Ústřední buddha má baculatý obličej, výrazné obočí, jež se mezi očima spojuje a přechází v linii nosu, velké otevřené oči a silná ústa v úsměvu. Levá ruka zaujímá varadamudru, ale prsty nejsou natažené všechny. Palec, malíček a ukazováček jsou napnuté, zatímco prsteníček s malíčkem jsou pokrčené v dlani. Roucho halí obě ramena a na prsou se kříží do x. Středem těla spadá v obloukovitých záhybech téměř až na zem. V dolní části vykukují ještě dvě další části oděvu, jež jsou vlnovitě nařasený. Po stranách visí vertikálně nařasené dlouhé rukávy. Za hlavou buddhy je umístěna překrásně zdobená aureola ve tvaru slzy. Přímo kolem buddhovy hlavy tvoří kulatý lotosový květ. Zbylá plocha je dekorována stylizovanými plameny.

zlaceného bronzu pocházející z poloviny 7. století (선산 금동관음보살입상, 善山 金銅觀音菩薩立像), jež byla společně se sochou stojícího buddhy (국보 182 호) objevena náhodně během stavby na hoře Sön ve městě Kumi v roce 1976. Tato soška byla vyhlášena národní památkou číslo 183 (국보 183 호) a dnes je k vidění v Národním muzeu města Tägu.

⁷⁹ Reliéf je socha či sousoší, jež zcela či jenom částečně vystupuje z plochého pozadí.

⁸⁰ Termínem “maäpulsang” (磨崖佛像) jsou označovány reliéfy buddhů vytesané do skály.

O poznání krásnější jsou však bódhisattvové ústředního buddhu doprovázející. Po levé straně sedí bódhisattva Maitréja⁸¹ v pozici „panga“. Chlapecký obličej, jež nenabývá tak baculatých proporcí jako obličej hlavního buddhy, nařasené roucho, precizně propracovaná koruna a kulatá aureola ve tvaru lotosového květu umístěná za hlavou, mu dodávají na kráse a eleganci. Po pravém

boku hlavního buddhy stojí na lotosovém trůně bódhisattva Avalokitéšvara. Korunka s drobným vyobrazením sedícího bódhisattvy se liší od té, jež má na hlavě nasazenu bódhisattva

⁸¹ Identifikace tohoto bódhisattvy je sice předmětem diskuse, ale vzhledem k tomu, že zaujímá pozici „panga“ usuzují, že se jedná o bódhisattvu Maitréju.

Maitréja sedící po levici. Obličej, jenž jakoby se zdál býti ženským, nese zvláštní výraz. Oči jsou přivřené a ústa v jemném úsměvu. V pokrčených rukou svírá Avalokitéšvara perlu⁸². Bódhisattvův šat halí obě ramena, v pase je přepásán a ve vertikálních záhybech sahá až na chodidla. Za hlavou je vytesána kulatá aureola ve tvaru lotosového květu podobná té, jako má bódhisattva Maitréja, ale není identická. Toto dílo je jedinečné svou krásnou a propracováním každého detailu, což jen dokazuje technickou zručnost a nadání tehdejších umělců. Přestože zde máme tři postavy, neshodují se v jediném detailu. Každá postava nese jiný výraz ve tváři, zaujímá odlišnou pozici, má jinak koncipované roucho, rozdílně zdobenou korunu či jinou aureolu⁸³.

3.3 Silla (57 př.n.l. – 668 n.l.)

3.3.1 Příklad buddhismu do Sily

Vzhledem ke geografické poloze a pro odpor aristokratických rodů, přijala Silla buddhismus až jako poslední ze tří korejských

⁸² Bódhisattva Avalokitéšvara, jenž drží v rukou perlu, je v korejštině označován termínem “pongdži podžu Kwanŭm posal (봉지보주 관음보살, 奉持寶珠觀音菩薩)”, což doslovně znamená “bódhisattva Avalokitéšvara držící drahocennou perlu”.

⁸³ Z království Päkče pocházil ještě jeden reliéf – triáda z hory Päkhwá v okrese Tehäan v provincii Jižní Čchungčchöng (태안 마애삼존불, 泰安磨崖三尊佛), jež byla v roce 1994 prohlášena za národní památku číslo 307 (국보 제 307 호). Bohužel, nedochovala se v tak dobrém stavu a ani zdaleka není tak krásná jako ta výše uvedená. Pozoruhodné však je, že na rozdíl od jiných triád stojí ve středu bódhisattva Avalokitéšvara velký pouhé 2m 21 cm a po stranách ho doprovázejí buddhové vyšší o 80 cm.

království. Již v průběhu 4. století však přišli do Silly s úmyslem šířit Buddhovo učení kogurjoští mniši Mukhodža (묵호자, 墨胡子) a Ado (아도, 阿道). Buddhismus se sice mezi lidem pomalu šířil, ale aristokratické rody se bránily jeho oficiálnímu přijetí, protože si chtěly udržet svoji moc. Z politických nikoliv náboženských důvodů začal buddhismus oficiálně podporovat až král Pōphŭng (514-540). Buddhova učení využil jako prostředku pro centralizaci státu, upevnění moci panovníka a naopak k oslabení moci aristokratických rodů. Buddhismus byl nakonec oficiálně prohlášen za státní náboženství až roku 527 po mučednické smrti královského úředníka a oddaného věřícího Ičhadona (이차돈, 異次頓, 506-527). Podle legendy doprovázely tuto událost četné zázraky, jež přesvědčily i poslední zbytky sillské aristokracie.

Po oficiálním přijetí započalo období mocného rozvoje buddhismu. Pōphŭngovi následovníci dále pokračovali v centralizaci státu, posilování královské moci a rozšiřování území a sebe sama prezentovali jako osvícené panovníky, kteří podporou a šířením Dharmy zajišťují ochranu a štěstí svého lidu. Stejně jako v Kogurju a Päkče se ihned po přijetí buddhismu započalo s velkou výstavbou klášterů. Král Pōphŭng založil v hlavním městě Kjōngdžu klášter Hŭngnjunsa (흥륜사, 興輪寺). Jeho stavba však byla dokončena až za vlády jeho následovníka krále Činhŭnga (540-576)⁸⁴. Mnoho mnichů odjíždělo na studia do Číny a Indie a zpátky s sebou přinášeli buddhistická písma a

⁸⁴ Král Činhŭng nechal ještě vystavět klášter Hwangnjongsa (황룡사, 皇龍寺), v němž se konaly velkolepé ceremoniály, které měly zajistit blaho lidu a ochranu státu, a dále kláštery Kiwōnsa (기원사, 祇園寺) a Silčesa (실제사, 實際寺). Základy prvního z nich byly odkryty přímo v Kjōngdžu, lokalita dvou zbývajících nebyla doposud určena.

relikvie⁸⁵. V roce 550 založil král úřady tāsösöng (대서성, 大書省) a sonjösösöng (소년서성, 少年書省), jež měly spravovat buddhistické záležitosti.

Král Činhüŋg dále založil významnou organizaci hwarangů (화랑도, 花郎徒), jejímž cílem bylo v duchu buddhistických myšlenek vychovat z mladých chlapců pocházejících z aristokratických rodů novou vzdělanou elitu, jež by řídila a zároveň ochraňovala svoji zemi⁸⁶. Tato elita měla také vést své následovníky nazývané nangdo (낭도, 郎徒). Na výchově hwarangů se význačnou měrou podíleli také buddhističtí mniši. Základní povinností hwarangů, stejně jako veškerého lidu v zemi, bylo dodržování pěti pravidel (세속오계, 世俗五戒) zformulovaných mnichem Wöngwangem (원광, 圓光, 555-638): 1. sloužit věrně panovníkovi, 2. sloužit oddaně rodičům, 3. být věrný přátelům, 4. neutíkat z bitvy 5. rozlišovat při zabíjení. Tento způsob výchovy nové generace aristokracie měl také vyřešit dlouholetý rozpor mezi upevňováním centrální moci panovníka a posilováním moci aristokracie. Král Činhüŋg jakožto vládce oddaný Buddhově učení usiloval o to stát se

⁸⁵ Například mnich Kaktök (각덕, 覺德) přivezl z Číny v roce 549 relikvie darované císařem Wu ze státu Liang (梁武帝, 464–549) a umístil je v kláštře Hüngnjunsa. V roce 576 přivezl mnich Anhong (안홍, 安弘) společně s mahájánovými sútrami o d císaře Xuana ze státu Chen (陳宣帝, 530–582) další relikvie.

⁸⁶ Víra, že buddhismus zajistí státu ochranu, byla jedním z hlavních a charakteristických aspektů korejského buddhismu. V korejštině pro to existuje termín “buddhismus ochraňující zemi” (호국불교, 護國佛敎).

čakravartinem ⁸⁷ a vytvořit dokonalou zemi, kam by v budoucnosti mohl sestoupit bódhisattva Maitréja. S uctíváním bódhisattvy Maitréji byla úzce spjata i samotná organizace hwarangů a později se dokonce věřilo, že hwarangové jsou jeho reinkarnací.

V království Silla působilo několik významných buddhistických myslitelů, kteří svými díly nasměrovali další vývoj korejského buddhismu. Prvním z nich je již výše zmíněný mistr Wōngwang. Tak jako většina významných korejských mnichů odešel v poměrně mladém věku na studia do Číny. Nejprve se zabýval studiem Satjasiddhišástry ⁸⁸ v hlavním městě státu Chen, poté studoval ágamy ⁸⁹ v Suzhou a nakonec se, po pádu státu Chen v roce 589, věnoval studiu Mahájánasamparigrahy ⁹⁰ v Changanu – hlavním městě nové dynastie Sui (隋, 589–618). Po svém návratu zpět do Sily v roce 600 sepsal poznámky a komentáře k učení o tathágatagarbhě ⁹¹ a svými pěti pravidly položil základ

⁸⁷ Čakravartin je ideální buddhistický panovník, jenž jenž vládne pomocí Dharmy. Doslovně znamená „vládce kola“. Jeho symbolem je dharmáčakra.

⁸⁸ Tato šástra sepsaná Harivarmanem a do čínštiny přeložená Kumáradživou je ústředním textem školy Satjasiddhi. V 6. Století patřila mezi nejvlivnější školy buddhismu v Číně a stála v protikladu ke škole Tři pojednání. Její učení se zakládá na myšlence, že není žádná skutečná existence.

⁸⁹ Ágamy označují texty sanskrtského kánonu a obsahují základní nauky hínajány tak, jak je Buddha vyložil během kázání u Váránasí.

⁹⁰ Mahájánasamparigraha je dílo sepsané zakladatelem školy jógáčáry Asangou. Shrnuje základní učení této školy a dochovala se nám pouze v tibetském a čínském překladu.

⁹¹ Tathágatagarbha je termín, jenž vyjadřuje, že buddha existuje v neprojevené formě v každém živém tvorů.

etiky celé země. Jako další patří k význačným buddhistických mnichům v Koreji mistr Čadžang (자장, 慈藏, 590-658), který pocházel z vysoce postaveného aristokratického rodu. Po smrti rodičů opustil rodinu a namísto toho, aby se dal do služeb státu, odešel meditovat do hor. V 636 se vydal na studia do Číny, kde se věnoval především učení vinajové školy. Po sedmi letech se na žádost královny Söndök (632-647) vrátil zpět do Silly. Během svého života napsal komentáře k četným buddhistickým textům. Později se stal hlavou buddhistické církve (국통, 國統). V tomto úřadu se soustředil na vylepšení organizaci mnišské obce a dodržování pravidel vinajy.

3.3.2 Počátky buddhistického sochařství v Sille

Můžeme předpokládat, že obdobně jako v případě států Kogurjō a Päkče začaly být v Sille vyráběny první buddhistické sochy společně s výstavbou prvních klášterů ihned po oficiálním přijetí buddhismu v roce 527. Taktéž můžeme usuzovat, že nejstarší díla byla vytvořena pod silným vlivem okolních států Kogurjō a Päkče. Víme, že ještě před oficiálním přijetím buddhismu jako státního náboženství, přicházeli do Silly šířit Buddhovo učení mniši z Kogurja, kteří s sebou kromě buddhistických písem přinesli určitě i buddhistické sošky. Navíc v době, kdy Silla přijala buddhismus a začala s výrobou prvních děl, měli za sebou sochaři z Kogurja a Päkče více než stoleté zkušenosti. Tuto vcelku logickou domněnku nám potvrzuje bronzová soška stojícího buddhy ze 6. století nalezená při vykopávkách v lokalitě jednoho z nejstarších sillských klášterů Hwangnjongsa (황룡사지 금동불입상, 皇龍寺址 金銅佛立像). Naneštěstí se nám z této sošky dochovalo jenom torzo. Buddhovi chybí hlava, ruce, podstavec a s velkou pravděpodobností i aureola. Soška byla

nejpravděpodobněji poničena při nějakém velkém požáru, protože horní část trupu se sice dochovala, ale je evidentně zdeformována roztaveným kovem. I když nám ke zkoumání zůstala pouze spodní část těla, můžeme ze sochy vyčíst i několik dalších věcí. Soška je vysoká 20,1 cm. Z celkové pozice těla je jasné, že se jedná o sochu stojícího buddhy. Paže se sice nedochovaly, ale podle umístění pahýlů je zřejmé, že levá ruka zaujímal varadamudru a pravá ruku abhajamudru. Roucho spadá středem těla v obloukovitých záhybech. Po obou stranách visí zvlněné rukávy. Nejspodnější část šatu je hustě našasená a ve dvou špičatých cípech jakoby trčí do stran. I podle toho málo, co z této sošky zbylo, nelze popřít její podobu se sochou stojícího buddhy s nápisem ze sedmého roku éry jōnga nebo se sochou stojícího buddhy z Triády ze zlaceného bronzu z roku kjami. V současnosti je tato soška vystavena v Muzeu Univerzity Dongguk (동국대학교박물관) v Soulu.

Z království Silla se nám dochovalo i několik dalších bronzových sošek stojícího buddhy, na nichž je patrné, že již nekopírují díla z Kogurja, a proto je můžeme je považovat za ukázky ryzího stylu království Silla. Jako příklad jsem vybrala bronzovou sošku stojícího buddhy pocházející z poloviny 7. Století nalezenou společně s dalšími 25 sochami v roce 1953

v lokalitě kláštera Suksusa u města Jōngdžu (숙수사지 금동여래입상, 宿水寺址 金銅如來立像), která je dnes k vidění v Národním muzeu v Soulu. Soška je vysoká 17,5 cm. Podstavec a aureola (pokud nějaká existovala) se nám bohužel nedochovaly. Na hlavě vidíme ušníšu, obličej je souměrný, oči zavřené, nad nimi je patrná linie obočí, nos a ústa jsou drobné, uši protáhlé. Za zvláštní pozornost stojí pozice rukou, která je obrácená, než jak tomu bylo doposud. Levá ruka, u níž bychom očekávali, že vyjadřovat varadamudru, naopak zaujímá abhajamudru a pravá ruka, jež by byla normálně pozdvižena v abhajamudže, zaujímá varadamudru. Roucho zakrývá obě ramena. Není tak propracované a hustě našasené jako u sošek z Kogurja či Päkče. Kolem krku se zřetelně rýsuje hluboký výstři

do tvaru u. Záhyby
představované
několika
jednoduchými oblými
čarami směřují zprava
doleva. Rukávy visící
podél těla jsou
naznačeny čarami
vertikálními. I
přestože nebyla tato
soška tak detailně
propracována jako
díla pocházející
z Kogurja a Päkče,
působí velmi

vyváženým a elegantním dojmem⁹².

Ze sošek znázorňujících stojícího Buddhu, jež se nám z království Silla dochovaly, bych ještě ráda zmínila sošku stojícího buddhy ze zlaceného bronzu datovanou do poloviny 7. století, jež je vysoká 31 cm a dnes ji najdeme vystavenou v Národním muzeu v Soulu. Tato soška je sice vzhledem ke svému stáří cennou památkou, ale pokud jde o její uměleckou hodnotu nedosahuje valné úrovně. Je to první příklad, jenž

⁹² Společně s touto soškou byla v lokalitě kláštera Suksusa u města Jöngdžu nalezena ještě jedna velmi podobná soška stojícího buddhy ze zlaceného bronzu datovaná do stejného období. Je o něco menší, měří 14, 8 cm. Od sošky výše uvedené se liší pozicí rukou. I když se nám nedochovalo levé zápěstí, je evidentní, že levá ruka zaujímalá varadamudru. Pravá ruka je pozdvižena v abhajamudře. Navíc se nám dochoval podstavec ve tvaru jednoduchého lotosového květu. V současné době je toto dílo vystaveno v Národním muzeu v Tägu.

potvrzuje, že ne každé dílo se mistrům sochařům zcela zdařilo. Hlava je v poměru k ostatním proporcím těla příliš velká a robustní. Na hlavě vidíme ušníšů, vlasy jsou vyjádřeny četnými kudrlinkami. Zavřené oči jsou velké a dlouhé. Nad očima je patrné ještě delší obočí, jež se mezi očima spojuje a přechází v linii nosu. Nos je také dlouhý a špičatý. Ústa jsou naopak krátká, plnější a lehce se usmívají. Tělo je nepřiměřeně maličké. Budhha se v zádech prohýbá a tím lehce vystrkuje směrem dozadu zadek. Prsty levé ruky a zápěstí pravé ruky sice chybí, ale podle postavení paží je evidentní, že levá ruka zaujímá abhajamudru a pravá ruka je spuštěna ve varadamudře. Jedinou relativně dobře zvládnutou část sochy představuje buddhovo roucho. Na rozdíl od většiny ostatních sochy té doby halí pouze levé rameno, z kterého spadá přes prsa do oblouku a nad pravým bokem se stáčí dozadu. Záhyby jsou naznačeny pouze třemi jednoduchými oblými čarami. Z levé ruky visí až dolů pod kolena rukáv ve spodní části lehce nařasený. Tato soška absolutně postrádá jakoukoli eleganci a vážnost, jež najdeme u všech děl předešlých. Naopak neúměrně velkou hlavou a drobným tělíčkem, jež připomíná svými proporcemi spíše neohrabané malé dítě, působí dost komicky.

Další důkaz silného vlivu Kogurja a Päkče na nejranější díla sillského buddhistického sochařství představují sošky sedícího Maitréji ze zlaceného bronzu. Jako ukázkou zde uvádím sošku sedícího Maitréji ze zlaceného bronzu z poloviny 7. století, která byla objevena ve městě Andongu (안동 옥동 금동 반가사유상, 安東玉洞金銅半跏思惟像) a dnes je k vidění v Národním muzeu města Čchöngdžu. Tato soška je vysoká 13,6 cm. Nejspodnější část podstavce, která obvykle mívá nepravidelný tvar lotosového květu, se nedochovala a i stupátko pod levou nohou je z větší části poškozeno. Z podstavce tedy zůstala jenom

stolička překrytá hustě našasenou látkou. Záhyby jsou pravidelně složené od nejkratšího k nejdelšímu a jakoby na sobě naskládáné. Na stoličce sedí mírně předkloněná postava bódhisattvy Maitréji, který má na hlavě jednoduchou nízkou korunu. Oči má zavřené, nad nimi vidíme výrazně dlouhé obočí, jež se mezi očima spojuje a plynule přechází v nos.

Nos je drobný, plochý a ústa rovná, krátká. Tělo je charakteristicky štíhlé. Levá ruka spočívá volně přes pokrčenou pravou nohu, jež je přehozena přes koleno nohy levé. Loket pravé ruky se opírá o koleno pravé nohy, předloktí je pozvednuto a prsty lehce podpírají pravou tvář. Roucho je velmi prosté. Kolem krku jej naznačuje kulatý výstřih, v pase pás a na levé noze trochu našasená nohavice⁹³.

⁹³ Podobných soch sedícího Maitréji se nám ze Sillery dochovalo více. Například socha sedícího Maitréji ze zlaceného bronzu z poloviny 7. století vysoká 17,1 cm, jež je v držení Národního muzea v Soulu. Od výše uvedené sochy se liší větší zdobnější korunou, ve srovnání s ostatními sochami nezvykle příliš skloněnou hlavou a jednodušším podstavcem, jehož nejspodnější část a stupátko nejsou zdobeny a svým

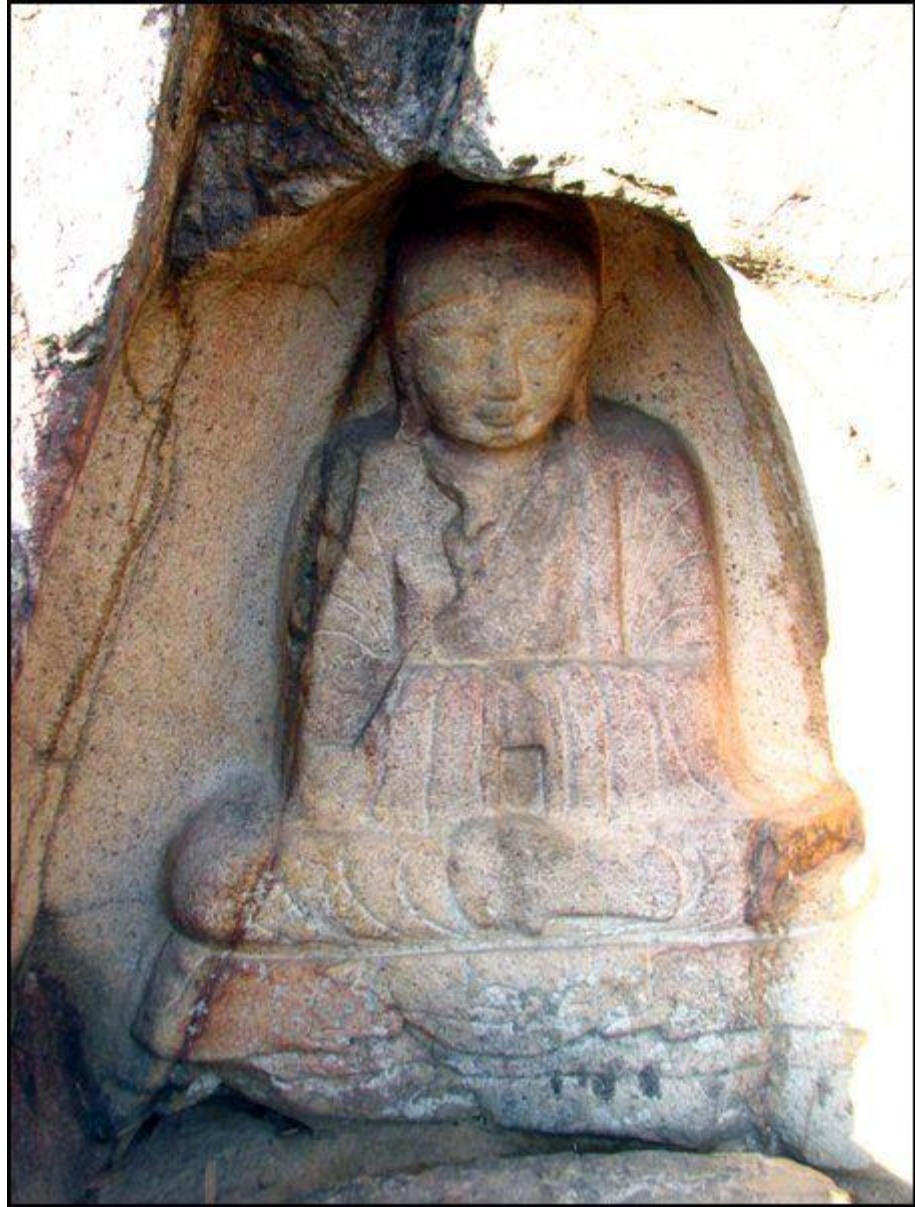

Z království Silla se nám z poloviny 7. století dochovala i soška stojícího bódhisattvy Avalokitéšvary ze zlaceného bronzu vysoká 14, 1 cm. Dnes se nachází v Národním muzeu v Soulu. Na první pohled je evidentní, že i toto dílo bylo vytvořeno po vzoru sošek bódhisattvy Avalokitéšvary, jaké se vyráběly v Kogurju a Päkče. Bódhisattva má na hlavě jednoduchou nízkou korunu, v jejíž přední části je vyobrazen malý sedící buddha. Ženská tvář je sice souměrná a proporčně vyvážená, ale působí dost nevýrazně a nevyrovná se půvabu

bódhisattvů z Kogurja či Päkče. Na krku vidíme jednoduchý náhrdelník. Šat zakrývá obě ramena. Jeden cíp klesá v obloučku dolů, je přehozen přes pozdviženou pravou ruku a poté spadá rovně dolů až na podstavec. Z pravého ramene splývá další cíp až ke kolenům, kde se obloukovitě zvedá nahoru, je přehozen přes

tvarem pouze kopírují celkový tvar sošky. Nebo soška sedícího Maitréji ze zlaceného bronzu z poloviny 7. století vysoká pouhých 11,1 cm. Byla prohlášena památkou číslo 643 (보물 643 호) a dnes je vystavena v Galerii Hoam v Soulu. Pro nepoměrně velkou hlavu a nepropracované roucho nepůsobí tak harmonickým a pěkným dojmem jako jiné sošky sedícího Maitréji.

levou ruku a poté klesá dolů až na podstavec. Kalhoty jsou po stranách nohou naznačeny několika vertikálními rýhami. Bódhisattva stojí na jednoduchém lotosovém podstavci. V levé ruce drží malou lahvičku a pravou ruku pozdvihá v abhajamudře.

Jako poslední dílo z období Silla jsem vybrala kamennou sochu sedícího Buddhy ze 7. století (경주 남산 불곡 마애여래좌상, 慶州 南山 佛谷 磨崖如來坐像). Tato socha se nachází na hoře Namsan u města Kjōngdžu. V roce 1963 byla prohlášena za památku číslo 198 (보물 198 호). Sochař využil většího otvoru

ve skalní stěně a vytesal zde 1,4m vysokou sochu⁹⁴. Buddha sedí v pozici parjanka. Má velkou kulatou hlavu mírně skloněnou. Zavřené oči jsou velké. Naproti tomu nos a ústa jsou sice plné, ale v poměru k očím drobnější. Ruce jsou složené na sobě a schované do rukávů. Velmi pěkně je zpracováno roucho, které zakrývá obě ramena. Lem kolem krku je plastický a záhyby naznačené jednoduchými rýhami přirozeně sledují křivky těla. Plné, oblé tvary a přirozená jednoduchost dodávají soše na kráse a eleganci a ohlašují příchod zlaté éry buddhistického sochařství v Koreji.

3.4 Sjednocená Silla (668 - 935)

3.4.1 Vývoj buddhismu ve Sjednocené Sille

Království Silla s podporou tchangských vojsk dobyla v roce 660 království Päkče, o osm let později království Kogurjō, poté vyhnala čínská vojska z Koreje a v roce 676 dosáhla sjednocení celého poloostrova. Buddhismus sehrál v procesu sjednocování Koreje významnou roli. Sillští panovníci ho využili jako náboženskou a myšlenkovou základnu k naplnění svých ambicí. Například je známo, že král Munmu (661 - 681) se toužil stát drakem Východního moře, jenž by ochraňoval zemi a Dharmu. Po jeho smrti byla provedena kremace v souladu s buddhistickými obřady a jeho nástupce pro něj nechal ve Východním moři vystavět hrobku a na pobřeží klášter.

⁹⁴ Protože se na většině území Korejského poloostrova nachází na opracování velmi tvrdá žula, nemohli korejští umělci budovat takové jeskynní chrámy, jaké najdeme například v Číně. Buď využívali jeskyní přírodních anebo na skalní stěnu vytesali reliéf, který poté zastřešily.

Po sjednocení Koreje začaly být po celé zemi stavěny mnohé kláštery. V období Tří království zakládali panovníci kláštery výhradně v hlavním městě a jeho okolí. Avšak po sjednocení poloostrova začaly být kláštery budovány i dále od hlavního města. V této době získaly kláštery velký majetek ve formě půdy, kterou jim daroval panovník anebo i soukromé osoby. Navíc byly kláštery osvobozeny od placení daní a tak zatímco kláštery bohatly, státní pokladnice chudla. To nakonec v roce 802 vedlo k zákazu budování nových klášterů, ale ani tento zákaz další výstavbě nezabránil. Kláštery se tak staly největšími vlastníky půdy a ekonomicky nezávislými subjekty. Další příjem pro kláštery představovalo pěstování čaje⁹⁵. Půdu pro kláštery obdělávali jejich poddaní.

Vznik nových klášterů a rozšíření mnišské obce vyžadovaly vytvoření efektivnější a složitější administrativní správy. Hlavou buddhistické byl i nadále kuktchong sídlící v hlavním městě. Jemu podléhalo devět vysoce postavených mnichů, z nichž každý za pomoci dalších dvou mnichů spravoval jednu provincii. Zvláštní post zaujímal představený kláštera Hwangnjongsa, nejspíš protože byl tento klášter nejvýznamnějším v zemi přímo napojený na královský dvůr. V roce 785 byl založen úřad čöngpöpcön (정법전, 政法典) v čele s čöngpöpsou (정법사, 政法事), jenž měl v kompetenci administrativní správu mnišské obce, etické vzdělání lidu a dokonce i některé vojenské záležitosti.

⁹⁵ Kromě konzumace byl čaj používán i jako obětina pro Buddhu. Tato tradice sahá už do vlády královny Söndök, avšak na popularitě získal čaj až počátkem 9. století, kdy dovezl semínka čajovníku korejský vyslanec z Číny. Na příkaz krále byly čajovníky vysázeny v horách Čirisan. Dodnes patří čaj z této oblasti k nejznámějším a nejkvalitnějším čajům v Koreji.

V období Sjednocené Silly působilo mnoho významných buddhistických myslitelů, z jejichž díla čerpá korejský buddhismus i v současné době. Nejvýznamnějším a nejplodnějším z nich je bezpochyby mistr Wõnhjo (원효, 元曉, 617-688). Tak jako mnoho jiných mnichů, vydal se i Wõnhjo na studia do Číny, dokonce dvakrát, ale ani jedna z cest se nezdařila. Při své první cestě byl jako špión zajat vojáky Kogurja. Naštěstí se mu podařilo uprchnout a vrátit do Silly. K jeho druhé cestě se váže známá legenda. Jednoho dne na cestě se uložil ke spánku v jakési jeskyni. V noci dostal žízeň a ve tmě se napil vody z misky. Když se ráno probudil, zjistil, že miska je ve skutečnosti lebka a jeskyně, že je hrobka. V tento okamžik si uvědomil, že člověk vnímá skutečnost v závislosti na stavu své mysli. Poté se rozhodl v cestě dále nepokračovat a vrátil se zpět do Silly. I přestože během svého života nepřekročil hranice Koreje, stal se známým a uznávaným mistrem v Číně i Japonsku. Wõnhjo byl velice plodným autorem. Napsal komentáře snad ke všem hlavním buddhistickým textům, celkem 99 děl o 240 svazcích, z nichž se nám bohužel dochovalo jenom 22. Ve svém díle se snažil o vysvětlení rozdílů mezi jednotlivými školami a integraci jejich učení. Později se oženil s princeznou Josök a zbytek života zasvětil šíření buddhismu mezi prostým lidem. Propagoval především víru v buddhu Amitábhu, protože se domníval, že pro obyčejné lidi je to nejsnazší cesta, jak dosáhnout vysvobození. Dalším význačným učitelem tohoto období je mistr Ůisang (의상, 義湘, 625 - 702). V roce 661 přijel do Číny, kde nejprve studoval Avatansakasútru u druhého patriarchy školy Huayan mistra Zhiyana (智儼, 602–668) společně Fazangem (法藏, 643–712), jenž se stal později třetím patriarchou této školy. Po deseti letech se vrátil do Silly, aby informoval panovníka o plánovaném útoku

tchangského vojska. Ůisang ve svém učení spojoval nauku Avatansakastry s vírou v buddhu Amitábhu a bódhisattvu Avalokitšvaru.

K význačným mnichům odbodb Sjednocen Silly patří i mnich Wnchk (원측, 圓測, 613 - 696). Již ve velmi raném věku se vydal do Číny, ze které se do Koreje již nikdy nevrátil. V Číně se věnoval studiu učení školy Faxiang⁹⁶, podílel se na překladu textů a vznamn pispel k vývoji této školy.

Mniši v období Sjednocen Silly navázali na předchozí období a pokračovali ve studiu učení Vinajov školy, školy částí zem a školy Tiantai.

V 7. století bylo do Koreje uvedeno nov učení vadrajnovho buddhismu⁹⁷. O jeho rozvoj se v poatenm období zasloužili mniši Milbon (밀본, 密本), Hjetchong(혜통, 惠通) a Mjngnang (명량, 明朗), k jejichž osobám se v legendy o

⁹⁶ Škola Faxiang (法相宗) je významnou školou čínského buddhismu zaloen mnichem Xuanzangem (玄奘, 596/ 602 – 664) a jehokem Kuijim (窺基, 632–682). Tato škola uvedla do Číny učení jgary. Základním textem Vidnaptimtratsiddhi sepsal Xuanzang a podrobn v něm vysvětluje učení školy Faxiang. Hlavní myšlenka vychz z tvrzen, že “výše je pouh představa”. To znamen, že věci existují pouze, pokud existují v našem vdom, a svět kolem nás je tedy pouze výplodem lidského vdom a ve skutečnosti neexistuje.

⁹⁷ Vadrajna neboli „diamantov vz“ představuje jednu z významných škol mahjnovho buddhismu, kter vznikla v severn Indii a poté se rozšírila do centln a vchodn Asie. Učení vadrajny v sobě spojuje prvky jógy, staroindického náboženství a buddhismu. Pro tuto školu je charakteristick striktn dodržování rituálu, praktikování meditace, recitace manter, pozorování mandal a vytven rituálních gest mder.

záračné schopnosti uzdravovat pomocí čtení sůter a dháraní⁹⁸. O sto let později po svém návratu ze studií v Číně propagoval v Koreji mnich Pulgasaŭi (불가사의의, 不可思議) ortodoxní formu tohoto učení, jež byla ustavena v Číně indickými mnichy Subhákarišimhou a Vadžrabódhim (671 - 741). Pod vedením těchto dvou mnichů studoval v Číně také další významný korejský mnich Hječcho (혜초, 慧超, 704 - 787). Do Koreje se sice nikdy nevrátil, ale svými dvěma díly významně ovlivnil vývoj vádžrajanového buddhismu v Koreji. Rituály této školy byly používány například na odvrácení neštěstí či léčení nemocí, a protože se velmi podobaly původním šamanským rituálům, našel tento směr rychlou cestu ke svým věřícím.

Po sjednocení poloostrova uvedl mnich Pömnang do Koreje učení čchanového buddhismu (선, 禪) 4. patriarchy Daoxina (道信, 580–651). V 1. polovině 8. století představil mnich Sinhäng (신행, 神行, 704 – 779) v Koreji učení Severní školy a přibližně o sto let později mniši Toŭi (도의, 道義) a Hongčchök (홍척, 洪陟) učení Jižní školy⁹⁹. Toto učení zpočátku u

⁹⁸ Dháraní jsou krátké magické formule složené ze slabik symbolického významu, které mají velký význam ve vádžrajanovém buddhismu.

⁹⁹ Čínský čchanový buddhismus se v 7. století rozštěpil na dvě školy, Severní a Jižní. Severní škola počíná Shenxiuouem (605? - 706) a svůj název získala podle toho, že její představitelé sídlili v severní Číně. V protikladu k ní stála Jižní škola, jež se počítá od 6. patriarchy Huinenga (683 - 713) a jejíž představitelé sídlili v jižní Číně. Základní rozpor v učení těchto škol spočíval v přístupu, jak dosáhnout osvícení. Severní škola zastávala názor, že osvícení je možné dosáhnout postupně studiem buddhistických textů a meditativním cvičením. Naproti tomu Jižní škola zastávala názor, že osvícení je možné dosáhnout náhle bezprostředním vhladem do pravé podstaty bytí.

korejských mnichů uvyklých na studium súter nevzbudilo žádný zájem. Postupem doby však přívrženců přibývalo a mniši, jež se vrátili ze studií v Číně, zakládali po celé zemi další a další kláštery a školy. Čchanový buddhismus si v Koreji nakonec získal velkou oblibu, které se těší i až dodnes.

3.4.2 Vývoj buddhistického sochařství ve Sjednocené Sille

Po sjednocení korejského poloostrova nastalo období klidu a míru. S velkým rozvojem buddhismu jako státního náboženství a budováním četných klášterů došlo samozřejmě i k velkému rozkvětu buddhistického umění. Z tohoto období se nám dochovalo nezměrné množství uměleckých děl, mezi nimiž najdeme i mnoho opravdu mistrovských kousků. Období Sjednocené Sily je považováno za zlatý věk buddhistického umění co do produkce i umělecké hodnoty.

Buddhistické sochařství v období Sjednocené Sily plynule navázalo na sochařství v období Tří království. Dokladem toho je nám například zlatá soška stojícího buddhy z 2. poloviny 7. století nalezená ve 3-patrové pagodě v klášteře Hwangboksá ve městě Kjōngdžu (경주 구황동 금제여래입상, 慶州 九黃洞 金製如來立像). V roce 1962 byla tato soška prohlášena za národní památku číslo 80 (국보 80 호) a dnes je vystavena v Národním muzeu v Soulu. Měří 14 cm. Na hlavě vidíme ušníšů, jednotlivé části obličeje jsou vyváženě rozvrženy. Oči jsou malé a zavřené. Obočí není příliš dlouhé, mezi očima se nespojuje, ale rovnou plynule přechází v linii nosu. Ústa jsou plnější a přiměřeně velká. V levé ruce drží buddha cíp šatu, což je velmi netradiční prvek, a pravá ruka je pozdvížena v abhaja mudře.

Severní škola nakonec rychle zanikla, Jižní škola během následujících staletí vzkvétala a získala bezpočet příznivců.

Roucho zakrývá obě ramena a sahá až těsně ke krku. Středem těla spadá v pravidelných obloučkovitých záhybech až pod kolena. Z pod této části vykukuje nejspodnější část oděvu, jež je naznačuje linii nohou a po obou stranách je šikmými čárami vytvořeno několik záhybů. Velice pěkně jsou nařaseny oba rukávy sahající až ke kolenům, avšak každý jiným způsobem. Tělo buddhy nabývá celkově plnějších a oblejších tvarů, než jak jsme měli možnost vidět u sošek stojících buddhů pocházejících z období Tří království. Podstavec se skládá ze tří částí. Nejspodnější část má tvar pravidelného 12-úhelníku, na kterém je položen kruh o něco menšího průměru, a teprve až nahoře je umístěn lotosový květ s pečlivě propracovanými okvětními lístky.

Za hlavou buddhy je připevněna malá aureola, jež se svým umístěním, velikostí a dekorací zcela liší od sošek z období Tří království. Aureola má tvar kapky či plamínku. Přímo za hlavou sochy je malý lotosový květ a kolem něho tři kruhy zdobené paprsky. Zbylou část aureoly vyplňuje dekor se stylizovanými

plamínky¹⁰⁰.

Společně s touto sochou stojícího buddhy byla v 3-patrové kamenné pagodě v klášteře Hwangboksa ve městě Kjōngdžu nalezena další socha vyrobená ze zlata. Jedná se o sochu sedícího buddhy (경주 구황동

¹⁰⁰ Sošek stojícího buddhy se nám z 8. století dochovalo poměrně mnoho, avšak svou krásou se již nevyrovnají výše uvedené sošce. Z poloviny 8. století pochází socha stojícího buddhy ze zlaceného bronzu nalezená v okrese Sōnsan u města Kumi (구미 선산읍 금동여래입상, 龜尾 善山邑 金銅如來立像). Tato soška vysoká 40,3 cm byla v roce 1976 vyhlášena národní památkou číslo 182 (국보 182 호) a dnes je vystavena v Národním muzeu města Tāgu. O něco mladší socha stojícího buddhy ze zlaceného bronzu z poloviny 8. století měří 38,2 cm a v současné době je v Nagasaki v Japonsku. Od konce 8. století se u soch stojících buddhů, jež postupem doby ztrácejí na své kráse, objevují překrásné 4-patrové podstavce. Druhé a čtvrté patro představují detailně propracované a nádherně zdobené lotosové květy. Takovéto sošky se nám dochovaly dvě. První z nich byla objevena ve vesnici Ůmdžiri u města Puja (錦山 金池里出土金銅如來立像). Měří 24,8 cm a je vystavena v Národním muzeu města Puja. O něco menší (18,6 cm) ale podstatně krásnější sošku dnes najdeme v Japonsku.

금제여래좌상, 慶州 九黃洞 金製如來坐像) ze samého počátku 8. století, jež byla také v roce 1962 vyhlášena národní památkou číslo 79 (국보 79 호). Buddha sedí v pozici parjanka na lotosovém trůnu. Svými plnými, oblými tvary jakoby z oka vypadl výše uvedenému stojícímu buddhovi. Při bližším pohledu však zjistíme, že některé části jsou vypracovány dokonaleji. Každá křivka, každá linie jednotlivých částí obličeje či rukou je vedena zcela přesně a působí velmi realisticky. Levá ruka je netradičně položena na levé noze. Ruka pravá zaujímá pozici abhajamudra. Roucho halí obě ramena a v jemných obloukovitých záhybech splývá až na podstavec. Po stranách šatu vyčuhují ohnutá kolena. Podstavec představuje lotosový trůn. Jeho spodní část tvoří lotosový květ s detailně tvarovanými okvětimi plátky a jeho horní část překrývá překrásně tvarovaná řasená látka. Uprostřed trůnu visí dolů její nejdelší cíp, jenž se ve vlnitém řasení zvedá po stranách nahoru do tvaru v, aby pak opět klesl dolů na obě strany a opět se zvedl k okraji. Aureolu tvoří dvě části. Větší část je postavena za tělem sochy, od spodu nahoru se v oblé křivce souměrně rozšiřuje a po okrajích ji zdobí stylizované plameny. Její horní linii překrývá menší část aureoly, jež je umístěna za hlavou sochy. Má tvar plamene, v kruhu uprostřed se vyjímá lotosový květ. Okraje jsou taktéž zdobeny dekorem stylizovaných plamenů.

Od poloviny 8. století se v Koreji začínají objevovat sochy stojícího buddhy Bhaišadžjaguru, jehož poznávacím znamením je nádobka na léky, kterou drží vždy v levé ruce. Jako příklad uvádím sochu stojícího buddhy Bhaišadžjaguru datovanou do poloviny 8. století (금동약사여래입상, 金銅藥師如來立像), která byla roku 1963 prohlášena za památku číslo 328 (보물 328 호) a dnes se nachází v Národním muzeu v Soulu.

Soška měří celkem 29 cm. Hlava je ve srovnání s tělem nepoměrně velká a robustní. Nahoře vidíme ušníšiu. Vlasy jsou naznačeny jakoby kudrlinkami. Zavřené oči jsou velké a protáhlé, ještě delší obočí se mezi očima spojuje a přechází ve velký trojhranný nos. Ústa jsou ve srovnání s ostatními částmi malá a uši zase příliš dlouhé. Na krku vidíme tři kroužky – jeden ze zvláštních znaků buddhů. Ramena jsou zaoblená. Levá ruka pozdvižená k pasu drží v dlani nádobku na léky a pravá ruka je spuštěna dolů, palec s prostředníčkem se vzájemně dotýkají.

Roucho zakrývá obě ramena. Z levého ramene se stáčí přes hrud' do pravého podpaží. Středem těla spadá v pravidelných obloukovitých záhybech až pod kolena, odkud vyčuhuje spodní část řasená vertikálně. Z pravého ramene spadá druhý cíp roucha přes ruku přímo dolů.¹⁰¹

Další typ soch

¹⁰¹ Další tři obdobné sošky stojícího buddhy Bhaisadźjaguru ze zlaceného bronzu se nachází v Národním muzeu v Soulu. Všechny pochází z poloviny 8. století a jsou vysoké 37, 29,2 a 16,6 cm. Nejkrásnější soška stojícího Bhaisadźjaguru se však bohužel nalézá v muzeu v Bostonu.

vyráběných v období Sjednocené Silly představují sochy stojícího bódhisattvy. Z poloviny 8. století se nám dochovala socha stojícího bódhisattvy Avalokitéšvary (금동관음보살입상, 金銅觀音菩薩立像), jež byla roku 1987 prohlášena za památku číslo 927 (보물 927 호) a dnes je k vidění v Galerii Hoam v Soulu. Soška měří 18,1 cm. Bódhisattva má na hlavě vysokou korunu, v jejíž přední části je vyobrazen malý sedící buddha. Podle tohoto prvku můžeme s jistotou určit, že se jedná o bódhisattvu Avalokitéšvaru. Zavřené oči, drobný nos a krátká ústa jsou v poměru k velikosti obličeje proporčně dobře rozvržené a vyvážené. I uši nejsou příliš protáhlé, jak můžeme vidět u mnoha jiných soch. Levá ruka spuštěná podél těla drží lahvičku - další symbol bódhisattvy Avalokitéšvary. Pravá ruka pokrčená v lokti se zvedá nahoru. Bódhisattva je bohatě zdoben šperky. Jeden náhrdelník s pěti přívěsky zdobí hrud', druhý sahá k pasu a třetí až pod kolena. V pravidelných vzdálenostech jsou na něm rozmístěny lotosové květy širší než samotný náhrdelník. Na rukou má jednoduché náramky. Z obou ramen splývá podél těla vlnovitě zprohýbané pruhy šatu. Spodní část oděvu je v pase přepásána pásem se sponou ve tvaru lotosového květu. Po stranách spadá ve dvou proudech obloukovitých záhybů, které jsou od kolen dolů uprostřed odděleny vertikálním zřasením¹⁰².

¹⁰² Z konce 8. Století se dochovaly ještě další dvě sošky bódhisattvů. Bohužel, není možné určit o jaké bódhisattvy se konkrétně jedná. První soškou je socha stojícího bódhisattvy ze zlaceného bronzu (금동관음보살입상, 金銅觀音菩薩立像) vysoká 54,5 cm. Tato soška byla v roce 1968 prohlášena za národní památku číslo 129 (국보 제 129 호) a dnes je vystavena v Galerii Hoam v Soulu. Druhou z nich je soška stojícího bódhisattvy (금동보살입상, 金銅菩薩立像) vysoká 34 cm, která byla v roce 1979 vyhlášena za národní památku

Od 2. poloviny 9. století se v Koreji začíná pro výrobu buddhistických soch používat nový materiál – železo. Nižší finanční náklady na materiál umožnily produkci soch podstatně větších rozměrů, než byly do té doby sochy bronzové. Z tohoto materiálu se vyráběly především sochy sedícího buddhy Vairóčany, jichž se nám dochovalo poměrně mnoho. Nejkrásnějším z nich je socha sedícího Vairóčany z roku 858 z kláštera Porimsa u města Čanghŭng (장흥 보림사 철조비로자나불좌상, 長興 寶林寺 鐵造毘盧遮那佛坐像). V roce 1963 byla vyhlášena národní památkou číslo 117

číslo 200 (국보 제 200 호) a dnes se nachází v Městském muzeu v Pusanu.

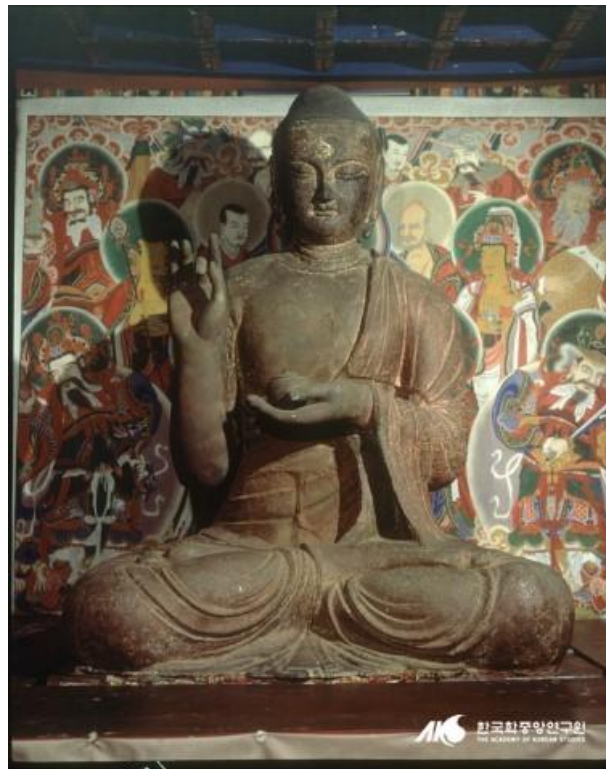
(국보 제 117 호) a měří celých 251 cm. Buddha sedí v pozici parjanka. Na hlavě vidíme ušníšu, vlasy jsou naznačeny kudrlinkami. Nad protáhlýma lehce přivřenými očima se klene výrazné obočí, jež se mezi očima nespojuje a přechází v linii plochého nosu. Ústa jsou plná, krátká, ušní lalůčky protáhlé. Na krku vidíme tři kroužky. Tělo je pěkně zaoblené a působí mocným dojmem. 32 zvláštních znaků často přirovnává buddhovo tělo a některé jeho části k tělu lva. Při pohledu na sochy odlité ze železa, můžeme říci, že se sochařům podařilo vyjádřit i tento jeho zvláštní rys. Ruce zaujímají bódhjagrimudru symbolizující Vairóčanovu moudrost. Roucho halí obě ramena a na hrudi je patrná i jeho vnitřní část. Roucho vypadá plasticky a tím pádem i velmi přirozeně. Záhyby roucha jsou velice jemné a dodávají mu jisté grácie¹⁰³.

¹⁰³ Ráda bych zmínila některé ze železných soch buddhy Vairóčany, jež se nám dochovaly z konce období Sjednocené Silly. Například socha sedícího Vairóčany z roku 865 v klášteře Topchiansa u města Čcholwön (철원 도피안사 철조비로자나불좌상, 鐵原 到彼岸寺 鐵造毘盧遮那佛坐像) se zachovala i s 3-patrovým lotosovým trůnem. V roce 1962 byla prohlášena za národní památku číslo 63 (국보 제 63 호) a i s podstavcem měří 184,5 cm. Nebo socha sedícího Vairóčany z konce 9. Století v klášteře Čüngsimsa u města Kwangdžu (광주 증심사 철조비로자나불좌상, 光州 證心寺 鐵造毘盧遮那佛坐像), která měří 90 cm a v roce 1963 se stala památkou číslo 131 (보물 제 131 호). A dokonce se nám dochovala i jedna obdobná socha ze zlaceného bronzu. Jedná se o sochu sedícího Vairóčany z konce 8. století v klášteře Pulguksa u města Kjōngdžu (경주 불국사 금동비로자나불좌상, 慶州 佛國寺 金銅毘盧遮那佛坐像). Měří 177 cm a v roce 1962 byl vyhlášena za národní památku číslo 26.

I když byly ze železa odlévány většinou jenom sochy buddhy Vairóčany, dochovalo se nám i několik dalších soch sedících buddhů vyrobených ze železa. Není jasné, jestli se jedná o sochy historického Buddha Siddharty Gautamy anebo jestli se jedná o sochy znázorňující jiné buddhy. Také se nám z této doby zachovala jedna socha sedícího budhy Bhaišadžjaguru. Jedná se o železnou sochu sedícího buddhy Bhaišadžjaguru pocházející z konce 9. století, jež se nachází v klášteře Hačchönsa u města Ječchön (예천 한천사 철조여래좌상, 醴泉 寒天寺 鐵造如來坐像). Roku 1980 byla prohlášena za památku číslo

667 (보물 667 호). Socha měří 147 cm. Buddha sedí v pozici parjanka. Na hlavě vidíme ušníšu, ale chybí zde vlasy znázorňované kudrlinkami jako u jiných soch. Na čele má buddha úrnu. Oči jsou zavřené. Obočí se mezi očima nespojuje a plynule přechází v linii nosu, který je pěkně tvarovaný a přiměřeně velký. Ústa jsou krátká, ušní lalůčky protáhlé ale také jenom přiměřeně. Na krku jsou patrné tři kroužky. Levá ruka pokrčená v lokti je zdvižena k hrudníku a na rozevřené dlani leží malá nádobka na léky. Pravá ruka je pozdvižena nahoru. Palec a prostředníček se do týkají. Je to pozice pravé ruky typická pro buddhu Bhaišadžjaguru, zatímco v levé ruce drží nádobku na léky. Roucho halí pouze levé rameno, ze kterého splývá dolů přes hrudník směrem k pravé straně, kde se stáčí dozadu. Z levé ruky sahá až ke kolenu jeden rukáv. Roucho nezakrývá celé nohy. Je vidět kotník pravé nohy a obě lýtka. Jemné záhyby oděvu přirozeně kopírují jeho směřování a linie těla.

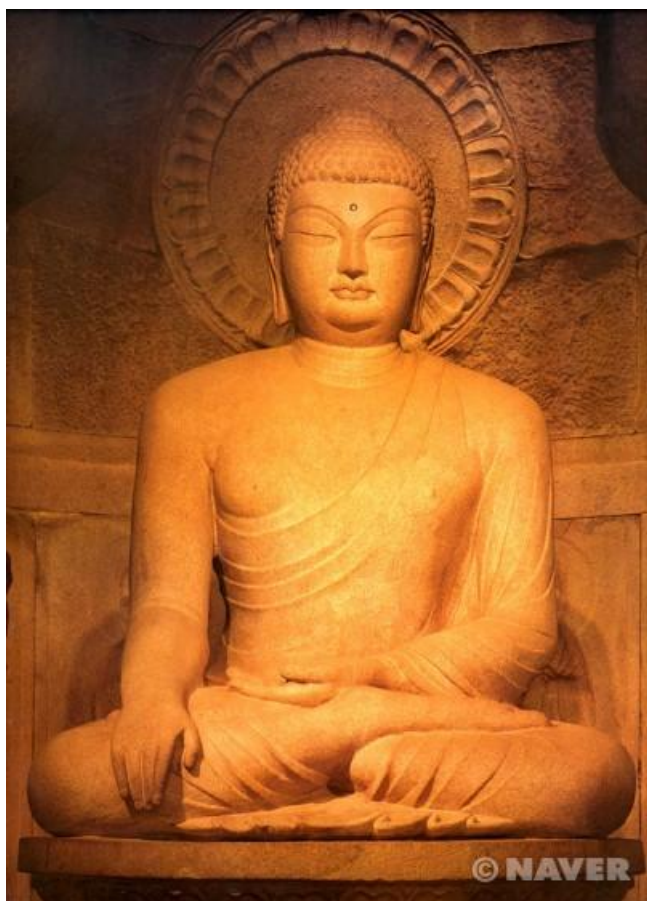

Z období Sjednocené Silly se nám také dochovalo mnoho reliéfů a kamenných soch. Nejvíce jich najdeme v horách Namsan nedaleko města Kjöngdžu, jež bylo hlavním městem království Sjednocené Silly. K nejkrásnějším mistrovským dílům vytvořeným v tomto období z kamene však patří kamenná triáda umístěná v přírodní jeskyni v horách Pchalgongsan v okrese Kunwi (군위 아미타여래삼존 석굴, 威阿彌陀如來三尊石窟) datovaná kolem roku 700. Tato triáda byla v roce 1962 vyhlášena národní památkou číslo 109 (국보 109 호). Hlavní buddha měří 218 cm a postranní bódhisattvové necelé dva metry. Ústřední buddha sedí v pozici parjanka. Na hlavě vidíme ušníšu. Plný obličej i jeho jednotlivé části jsou proporčně velmi vyvážené. Oči jsou velké, zavřené. Obočí se mezi očima nespojuje a plynule přechází v linii plochého nosu. Ústa jsou krátká. Jenom uši mi připadají v poměru k velikosti hlavy nepřiměřeně velké. Na krku jsou patrné tři kroužky. Tělo je oblých, plných tvarů. Levá ruka je volně položena na levé noze dlaní vzhůru. Pravá ruka zaujímá bhūmisparšamudru. Roucho zakrývá obě ramena. Z levého ramene spadá rovně dolů, zatímco z pravého ramene se obloukovitě stáčí přes hrudník k levé straně a směřuje dozadu. Středem těla spadá v oblých záhybech přes nohy až na zem. Záhyby na rouchu přirozeně kopírují směřování látky a křivky těla. Ústředního buddhu doprovázejí dvě sochy bódhisattvy Avalokitéšvary, které jsou si velmi podobné. Na hlavě mají jednoduchou korunu, v jejíž přední části je vyobrazen malý sedící buddha. Ve srovnání se sochou hlavního buddhy jsou jejich těla štíhlá a úzká v ramenou. Ani tváře nenabývají tak plných tvarů a celkově nepůsobí tak pěkným dojmem. Každý bódhisattva drží vždy v jedné ruce lahvičku a druhou má pozvednutu nahoru směrem k hrudi. Pod tenkým rouchem s četnými záhyby vystupují obrysy těla. Bódhisattva stojící po levé straně hlavního

buddhy má navíc za hlavou umístěnu malou aureolu ve tvaru plamínku zdobenou stylizovanými plamínky.

Za vrcholná díla korejského buddhistického umění a architektury vůbec je považován Klášter Buddhovy země Pulguksa (불국사, 佛國寺) a skalní chrám Sökkuram (석굴암, 石窟庵) zapsané na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO v prosinci 1995. Klášter se nachází v horách Tchohamsan nedaleko města Kjongdžu. Skalní chrám Sökkuram ležící ve výšce 750m.n.m. a je od kláštera vzdálený 4km. Podle zmínek v kronice Odkazy Tří království (삼국유사, 三國遺事) ze 13.století se většinou uvádí, že klášter i chrám nechal vybudovat ministerský předseda Kim Täsong (김대성, 金大城,

700—774) za vlády krále Kjöngdöka (742—765) roku 751. Kronika dále praví, že klášter nechal postavit jako projev úcty vůči rodičům v tomto životě a Sokkuram jako projev úcty vůči rodičům v životech minulých. Podle klášterních záznamů však s jistotou víme, že klášter byl založen již mnohem dříve a Kim Täsong ho nechal rozšířit a přistavět chrám Sokkuram. Stavba byla však dokončena až po jeho smrti za vlády krále Hjegonga (765—780) roku 774. Skalní chrám Sokkuram je uměle vytvořenou jeskyní ze žuly. Sestává ze čtvercové předsíně, úzké krátké chodby a hlavní síně kruhového půdorysu o průměru necelých 7m, v jejímž středu na lotosovém podstavci (1, 34m) sedí socha Buddhy (석굴암 본존불상, 石窟庵 本尊佛像) hledícího k Východnímu moři (Japonské moře). Není jasné, o jakého buddhu se přesně jedná, nejspíš jde však o historického

Buddhu Siddhártu Gautamu v okamžiku osvícení. Buddha sedí v pozici parjanka. Jeho tělo je velmi krásně tvarované, není ani příliš štíhlé ani příliš plné. Hlava je k tělu přiměřeně velká. Nahoře vidíme ušníšu, vlasy jsou naznačeny kudrlinkami. Zavřené oči jsou protáhlé ale ne příliš. Nad nimi se klene obočí, jež se mezi očima spojuje a přechází v linii nosu. Ústa jsou krátká, plná. Uši jsou přiměřeně protáhlé. Na krku jsou patrné tři kroužky. Levá ruka spočívá v klíně otočená dlaní vzhůru. Pravá ruka je volně položena přes pravou nohu a zaujímá tak bhúmisparšamudru. Roucho zakrývá pouze jedno rameno. V oblouku se přes hrudník stáčí k pravé straně a směřuje dozadu. Záhyby roucha sledují křivky těla a vypadají velmi plasticky. Na stěně za hlavou buddhy je vytesán kulatý lotosový květ, takže při pohledu zepředu vytváří vlastně buddhovu aureolu.

Za druhé nejcennější dílo ve skalním chrámu Sokkuram je považován reliéf jedenáctihlavého bódhisattvy Avalokitéšvary (석굴암 십일면관음보살상, 石窟庵 十一面觀音菩薩像). Bódhisattva stojí na lotosovém květu. Namísto koruny má na hlavě dalších jedenáct tváří. Když Avalokitéšvara pohlédl na utrpení světa, hrůzou se mu rozskočila hlava na deset kousků. Buddha Amitábha kousky poskládal. Každý z nich proměnil v jednu tvář a navíc přidal i svoji podobiznu. Ženský obličej bódhisattvy působí velmi jemně. Jednotlivé jeho části jsou proporčně dobře vyvážené. Bódhisattva je ověšen četnými náhrdelníky a přívěsky. Roucho je bohatě řasené, dva jeho pruhy spadají napříč tělem z jedné strany na druhou, jeden výše a druhý níže. Levá ruka je sevřena na hrudi a svírá lahvičku. Pravá ruka je spuštěna dolů a drží jeden z náhrdelníků.

3.5 Období Korjŏ (918 - 1392)

3.5.1 Vývoj buddhismu v období Korjŏ

Buddhismus v období Korjŏ prošel velkými změnami, které měly určující vliv na vývoj korejského buddhismu až do současnosti. I nadále přetrvával buddhismus jako státní náboženství. Od královského dvora se mu dostávalo velké podpory a to i přestože, byli mniši ve státní správě nahrazeni civilními úředníky. První panovník král Tchädžo nechal v zemi vybudovat stovky klášterů a vytvořit četná umělecká díla. Největším počinem tohoto období bylo vyřezání textu Tripitaky do dřevěných xylografických desek. Poprvé byla Tripitaka

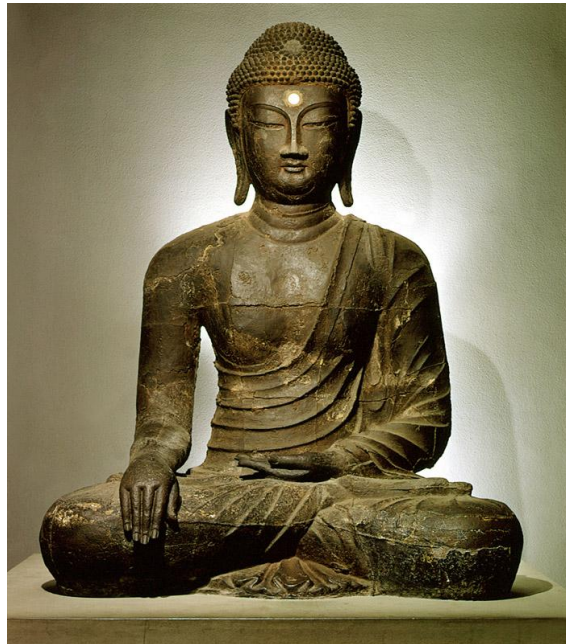
vytvořena roku 1087 ve snaze zajistit si pomoc Buddha v boji proti Kitanům. Její dokončení trvalo přes 76 let a uložena byla v klášteře Puinsa nedaleko města Tägü. Poté, co shořela během mongolských nájездů roku 1232, byla na příkaz krále Kodžonga (1213—1259) vytvořena znovu s vírou, že i tentokráte Buddha proti mongolským nájездníkům pomůže. Po šestnácti letech usilovné práce byla roku 1251 dokončena. Celkem ji tvoří 81 258 dřevěných matric, na jejichž výrobu bylo použito dřevo, které prošlo velmi komplikovanými procedurami, aby nepodléhalo přírodním vlivům. Jedna matrice je v průměru 70cm široká, 24cm dlouhá, 2,8cm silná, váží 3,2kg a na každé straně má 23 řádků o 14 znacích. I přestože matrice vyřezávalo na 30 osob, jejich práce byla natolik precizní, že vypadají jako dílo jedné osoby. Tripitaka je psaná čínsky a díky své bezchybnosti, kráse kaligrafického stylu, řezbářské zručnosti a velkému rozsahu je považována za nejcennější verzi dochovanou na Dálném Východě – kopie si z ní dělali Číňané i Japonci. Dnes je umístěna v klášteře Hāinsa nedaleko města Tägü. Díky své nedocenitelné hodnotě byla v roce 1995 i s depozitáři, kde je umístěna, zapsána na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO.

Největší problém v období Korjō představovaly rozpory mezi zastánci doktrinálního buddhismu (kjo) a zastánci zenového buddhismu (sōn). Jako první se o překonání rozporů a sjednocení obou směrů pokusil mistr Ůičchōn (의천, 義天, 1055 - 1101) po svém návratu z Číny, kde se věnoval studiu doktrinálního i zenového buddhismu. Založil v Koreji školu Tiantai a ve svém učení propagoval současné studium sůter a praktikování meditace. Jeho snahy však neuspěly a nakonec došlo k ustavení jednotného zenového řádu čogje (조계종, 曹溪宗). Nejvýznamnějším

myslitelem období Korjŏ, , jenž také usiloval o sjednocení studia súter byl mistr Činul (지눌, 知訥, 1158 ~ 1210).

3.5.2 Vývoj buddhistického sochařství v období Korjŏ

I v období Korjŏ funguje buddhismus nadále jako státní náboženství. Buddhistické umění se těší velké podpoře a tak se nám i z tohoto období dochovalo mnoho uměleckých děl. Buddhistické sochařství navazuje na tradici umění v období Sjednocené Silly, především na železné sochy sedících buddhů.

Na výrobu se používají tři základní materiály – bronz, železo a hlína. V období Korjŏ se produkují převážně sochy sedících buddhů, kteří vypadají stejně jako železné sochy z konce období Sjednocené Silly. I jednotliví

buddhové jsou si natolik podobní, že je lze rozlišit pouze podle mudr a atributů. Od samého počátku buddhistického sochařství v Koreji byly v každé jeho etapě vyráběny sochy historického Buddha Sidhárty Gautamy a ne jinak je tomu i v období Korjŏ. Jako příklad jsem vybrala sochu sedícího Buddha Sidhárty Gautamy ze železa pocházející z 10. století, která byla objevena ve vesnici Hasačchangni u města Hanam (하남 하사창동 철조석가여래좌상, 河南 下司倉洞 鐵造釋迦如來坐像).

V roce 1963 byla vyhlášena za památku číslo 332 (보물 332 호) a dnes je vystavena v Národním muzeu v Soulu. Socha měří 288 cm. Buddha sedí v pozici parjanka. Na hlavě vystupuje ušníša, obličej je souměrný, Na čele je naznačena úrna, zavřené oči jsou dlouhé, klenuté obočí přechází v linii plochého nosu, ústa jsou krátká a ušní lalůčky protáhlé. Na krku vidíme tři kroužky. Roucho halí pouze jedno rameno a jeho záhyby přirozeně sledují křivky těla. Levá ruka otočená dlaní vzhůru spočívá v klíně. Pravá ruka zaujímá bhúmisparšamudru, podle které poznáme, že se jedná o sochu historického Buddha¹⁰⁴.

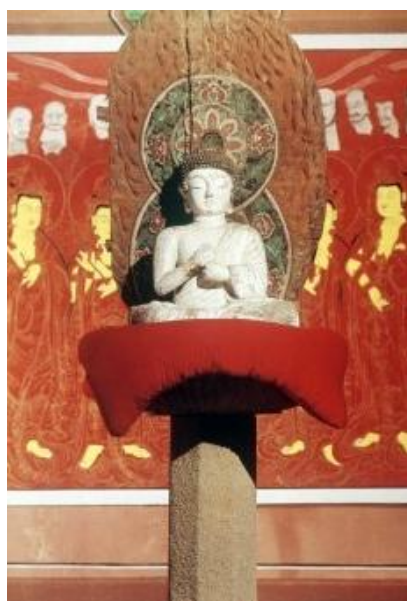
¹⁰⁴ Další obdobnou sochou je například socha sedícího buddhy ze železa z počátku období Korjŏ v kláštěře Mankisa u města Pchjŏngtchäk (만기사 철조여래좌상, 萬奇寺鐵造如來坐像), která měří 143 cm a byla prohlášena za památku číslo 567 (보물 567 호). Kromě toho se dochovalo ještě mnoho dalších obdobných soch.

Dalším velmi oblíbeným buddhou, jenž byl často ztvárňován, je buddha Amitábha. Jako příklad jsem vybrala sochu sedícího buddhy Amitábhy ze zlaceného bronzu pocházející z 1. poloviny 14. století, jež se nachází v klášteře Sinamsa u města Tangdžin (당진신암사금동불좌상, 唐津 申菴寺 金銅佛坐像). Tato socha byla prohlášena za památku číslo 987 (보물 987 호). Měří 88 cm. Na hlavě vystupuje ušníša, vlasy jsou naznačeny kudrlinkami, na čele je patrná úrná, lehce přivřené oči jsou drobnější, klenuté obočí přechází v linii nosu, ústa jsou krátká, ušní lalůčky protáhlé. Na krku vidíme tři kroužky. Tělo je baculaté. Roucho halící obě ramena spadá do klína a pod ním je vidět jeho spodní část. Ruce zaujímají jednu z devíti mudr

charakteristických pro buddhu Amitábhu¹⁰⁵. Levá ruka je otočena dlaní vzhůru a pozvednuta na úroveň pasu, palec a prostředníček se vzájemně dotýkají. Pokrčená pravá ruka je pozdvižena na úroveň hrudníku a otočena dlaní ven. I palec a prostředníček pravé ruky se vzájemně dotýkají.

Vedle buddhy Amitábhy se velké oblibě těšil také buddha Vairóčana. Z 10. století se nám dochovala socha sedícího buddhy Vairóčany v klášteře Čanggoksa u města Čchongjang (청양 장곡사 철조비로자나불좌상, 靑陽長谷寺鐵造毘盧遮那

佛坐像). V roce 1963 byla prohlášena památkou číslo 174 (보물 174 호). Celkem měří 61 cm. Buddha sedí v pozici parjanka na kamenném podstavci vysokém 226 cm. Na hlavě vystupuje ušníša, vlasy jsou naznačeny v kudrlinkách. Obličej i jeho jednotlivé části jsou proporčně dobře rozvržené. Ramena jsou široká. Roucho halí pouze jedno rameno a

záhyby kopírují linie těla. Ruce zaujímají bódhjagrimudru.

Kromě výše uvedených buddhů se vyráběly i sochy sedícího buddhy Bhaišadžjaguru, které vypadaly úplně identicky. Liší se pouze tím, že na dlani levé ruky má buddha položenou nádobku

¹⁰⁵ Další obdobnou sochou ze zlaceného bronzu je například socha sedícího buddhy Amitábhy z 1. poloviny 14. století, jež se nachází v klášteře Munsusa u města Sōsan (문수사 금동아미타불좌상, 文殊寺金銅阿彌陀佛坐像) a měří 69 cm.

na léky a pravou ruku, jejíž palec a prostředníček se vzájemně dotýkají, má pozdvednutou na úroveň hrudníku.

Vedle soch buddhů se v období Korjō produkovaly také sochy sedících bódhisattvů, z nichž byl nejoblíbenějším bódhisattva Avalokitéšvara. Z 1. poloviny 14. století se nám dochoval jeden zajímavý příklad. Jedná se o bronzovou sochu sedícího bódhisattvy Avalokitéšvary (금동관음보살좌상, 金銅觀音菩薩坐像) vysokou 60 cm, která se v současné době nachází v Národním muzeu v Soulu. Bódhisattva sedí v pozici parjanka. Vlasy má vyčesané do vysokého copu. Obličej a jeho

jednotlivé části jsou dobře rozvržené. Na nahé hrudi vidíme zdobný náhrdelník s přívěsky. Roucho, jež je netradičně našasené, působí velmi plasticky. Halí obě ramena a jeho lemy spadají přímo do klína.

Druhého nejoblíbenějšího bódhisattvu v období

Korjō představuje bódhisattva Kšitigarbha. Na ukázkou uvádím sochu sedícího bódhisattvy Kšitigarbhy z 1. poloviny 14. století ze zlaceného bronzu, jenž se nachází v klášteře Sōnunsu u města Kočchang (고창 선운사 도솔암 금동지장보살좌상, 高敞禪雲寺 兜率庵 金銅地藏菩薩坐像). V roce 1963 byl prohlášen za památku číslo 280 (보물 280 호). Měří celkem 96,9 cm.

Bódhisattva sedí v pozici parjanka. Na hlavě má pokrývku. Uprostřed čela vidíme úrnú. Oči jsou lehce pootevřené, klenuté obočí přechází v linii nosu, ústa jsou krátká, ušní lalůčky protáhlé. Na krku jsou vyryty tři kroužky. Na nahé hrudi visí překrásný náhrdelník zdobený přívěsky. V levé ruce drží bódhisattva dharmáčakru. Pravou ruku pozvedá na úroveň hrudníku a palec s malíčkem se vzájemně dotýkají. Roucho zakrývá obě ramena a splývá až na zem. Pod náhrdelníkem je vidět nařasené roucho spodní.

3.6 Čosŏn (1392 - 1910)

3.6.1 Vývoj buddhismu v Čosŏn

V období Čosŏn, kdy vláda prosazovala jako státní ideologii neokonfucianismus, byl buddhismus potlačován různými způsoby potlačován. Většina klášterní půdy byla zkonfiskována a počet mnichů i klášterů byl výrazně omezen. Od roku 1623 měli mniši zakázaný vstup do hlavního města a tak jim nezbylo než se stáhnout do hor. Na buddhismus samotný měli takovéto represe ze strany státu i pozitivní dopad. Ztráta světské moci a bohatství vedla k upevnění disciplíny a prohloubení meditační praxe. Král Sedžong (1418-1450) omezil počet škol na meditační řád Sŏn a doktrinální řád Kjo.

3.6.2 Vývoj buddhistického sochařství v Čosŏn

Nástup království Čosŏn představuje pro buddhistické umění období úpadku. Z děl, která se nám z tohoto období dochovala, představují největší podíl sochy sedícího bódhisattvy, z nichž se největší oblibě stále těšil bódhisattva Avalokitéšvara. Na ukázkou jsem vybrala sochu sedícího bódhisattvy Avalokitéšvary ze

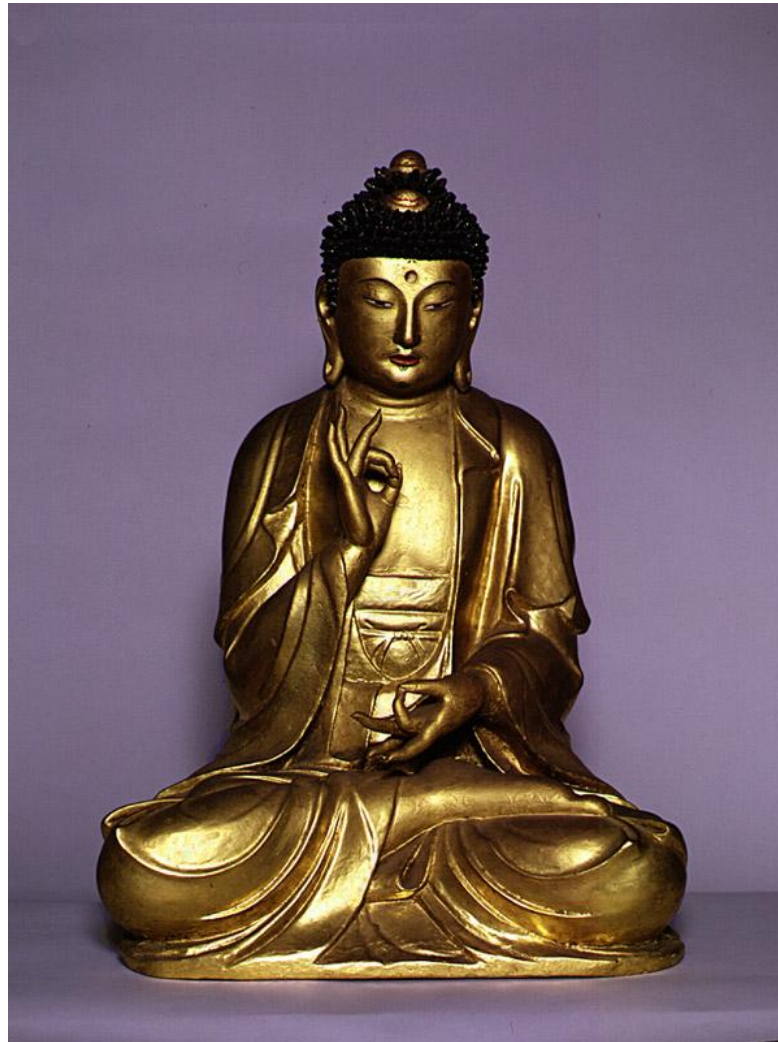

zlaceného bronzu, která pochází z přelomu 14. a 15. století a v současné době je vystavena v Národním muzeu v Soulu (금동관음보살좌상, 金銅觀音菩薩坐像). Tato soška se velmi podobá tibetským sochám bódhisattvů. Měří 18,1 cm. Bódhisattva sedí na kulatém lotosovém trůnu

v pozici parjanka. Na hlavě má trojcípou korunu, v jejíž přední části je vyobrazen sedící buddha Amitábha. Oči má zavřené, obočí vysoce klenuté se mezi očima spojuje a přechází v linii nosu, ústa jsou krátká. Celé tělo má bódhisattva zkrášleno mnoha detailně provedenými šperky. Na uších visí bódhisattvovi velké kulaté náušnice ve tvaru lotosových květů. Kolem krku má dvojitý náhrdelník. O něco níže vidíme další náhrdelník sestávající z větších kamínků. Na něm visí do obloučku tři šňůry korálek a další tři visí až do pasu, kde jsou sepnuty sponou představující lotosový květ. Z ní se potom dále rozebíhají do stran a zdobí tak celé tělo. Kolem ramen má bódhisattva přehozen šál, jenž se obtáčí kolem rukou a spadá až na zem. Lehce pokrčená levá ruka je otočená dlaní vzhůru a pozvednuta nad klín. Na zápěstí má bódhisattva navlečený dvojitý náramek. Pravé předloktí bohužel chybí. Z přelomu 14. a 15. století se dochovalo ještě několik podobných sošek sedícího bódhisattvy Avalokitéšvary.

Sochy sedících buddhů mohou znázorňovat historického Buddhu či buddhu Vairóčanu, ale většina z dochovaných děl představuje buddhu Amitábhu. I když lze obecně říci, že umělecká hodnota buddhistických soch v průběhu období Čosön upadá, vybrala jsem na ukázkou jedno velmi zdařené dílo. Jedná se o sochu sedícího buddhy Amitábhy z roku 1458 z lakovaného dřeva, jež je k vidění v klášteře Hüksöksa u města Jöngdžu (흑석사목조아미타불좌상, 黑石寺木造阿彌陀佛坐像). V roce 1993 byla tato socha prohlášena za národní památku číslo 282 (국보 282 호). Měří 72 cm. Buddha sedí v pozici parjanka. Na hlavě vystupuje ušníša, černé kudrlinky naznačují vlasy. Hlava je mírně skloněna dopředu. Na čele vidíme úrnu. Dlouhé oči jsou lehce pootevřeny, klenuté obočí přechází v linii nosu, ústa jsou krátká a uši přiměřeně protáhlé. Ruce zaujímají pozici

typickou pro buddhu Amitábhu. Roucho zakrývá obě ramena, ze kterých spadá až na zem. Na břiše je vidět roucho spodní. I když není šat příliš nařasen, jeho plastické záhyby působí velmi realisticky.

4. Závěr

Z období Tří království se nám dochovalo jen velmi málo památek a navíc je ve většině případů jen velmi těžké jednoznačně prokázat, ze kterého ze Tří království které dílo pochází. I sami vědci se ve svých názorech různí. Díla, jež někteří z nich považují za výtvary jednoho ze Tří království, jiní řadí ke království jinému anebo je zkrátka konkrétně nezařazují a datují je pouze do období Tří království. Protože si tato problematika vyžaduje podrobnějšího zkoumání, nebudu se ve svém závěru pokoušet o porovnání rysů buddhistického sochařství jednotlivých království, ale shrnu jeho vývoj a změny, k nimž došlo, z pohledu celého Korejského poloostrova v období od příchodu buddhismu až do sjednocení Koreje v polovině 7. století. Z počátečního období, tedy od doby ihned po přijetí buddhismu v království Kogurjō a Päkče až do 1. poloviny 5. století, nemáme k dispozici jedno jediné dílo. Jak však můžeme logicky a také podle nejstarší dochované sochy usuzovat, kopírovala nejranější díla sochy přinesené z Číny. V 1. polovině 5. století se pod vlivem státu Přední Qin vyráběly sochy sedícího buddhy. Není zcela potvrzené, o jakého buddhu či buddhy se jednalo, ale vědci předpokládají, že sochy představují historického Buddha Siddhártu Gautamu. Tyto domněnky nám potvrzuje socha sedícího buddhy datovaná do 1. poloviny 5. století nalezená na ostrově Ttuksöm v Soulu a o sto let mladší kamenná socha sedícího buddhy, jež byla objevena v roce 1936 u vesnice Gunsu nedaleko města Puja. Tyto sochy jsou velice prosté a nejsou zdobeny žádným dekorem. Buddha sedí v meditační pozici parjanka, ruce jsou složeny v klíně v dhjánamudře. Roucho roucho je jen velmi jednoduše řaseno

a zakrývá obě ramena (tzv. typ tchonggjön). Socha je umístěna na jednoduchém kvádrovém podstavci. V 1. polovině 6. století se pod vlivem čínského státu Severní Wei začínají objevovat sochy stojícího buddhy. Potvrzuje nám to nejstarší datovaná socha stojícího buddhy s nápisem ze sedmého roku éry jōnga. Charakteristickými prvky tohoto typu sošek je kulatý podstavec skládající se ze 3 částí. Nejspodnější část je nejširší bez jakéhokoliv dekoru, na ní je jednoduchý lotosový květ a na něm je část nejvyšší, jež je také jednoduchá bez dekoru. Levá ruka zaujímá varadamudru a pravá ruka je pozdvižena v abhajamudře. Roucho typu tchonggjön je ve srovnání s předchozím obdobím velmi pěkně propracováno a bohatě našaseno. Objevuje se nový prvek – aureola zdobená stylizovanými plameny, jež je umístěna za tělem buddhy. Je větší než samotná socha a má velmi zvláštní tvar. Její spodní část je nejužší, směrem nahoru se po obou stranách souměrně rozšiřuje, na úrovni těsně nad hlavou buddhy dosahuje nejširšího rozměru, odkud se směrem nahoru zužuje do špičky. Pro 2. polovinu 6. století jsou typické triády, které se svým vzhledem podobají sochám stojícího buddhy s tím rozdílem, že po obou stranách doprovázejí buddhu ještě další dva bódhisattvové. Tento trend nám potvrzuje Triáda ze zlaceného bronzu z roku kjemi. Od 1. poloviny 7. století se v Koreji pod vlivem čínské dynastie Sui začíná objevovat zcela nový typ sošek. Jedná se o sochy bódhisattvy Maitréji sedícího v hlubokém zamyšlení. Podstavec tvoří tři části – spodní část nepravidelného tvaru představující lotosový květ, stupátko, na němž je položena levá noha, taktéž znázorňující lotosový květ a kulatá stolička překryta bohatě řaseným rouchem. Na hlavě má bódhisattva korunu a na krku alespoň jeden prostý náhrdelník. Tělo překvapuje svojí štíhlostí. Levá ruka spočívá volně na kotníku pravé nohy. Loket pravé ruky se opírá o koleno pravé nohy,

předloktí je pozdvižené vzhůru a prsty se lehce dotýkají pravé tváře. Pravá noha je v kolenu pokrčená a kotník je položen přes koleno nohy levé, která je položena na stupátku (tzv. pozice panga). Příkladů tohoto typu soch se nám dochovalo poměrně velké množství a některé z nich dosahují i větších rozměrů. Ke konci období Tří království se kromě soch sedícího bódhisattvy Maitréji začínají také vyrábět sochy stojícího bódhisattvy Avalokitéšvary. Jeho charakteristickými rysy je koruna s vyobrazením sedícího buddhy Amitábhy v přední části, velké množství šperků (různě dlouhé náhrdelníky a náramky), nebeské roucho a perla nebo častěji malá lahvička, jež drží bódhisattva v ruce. Jako příklad jsem vybrala sochu stojícího bódhisattvy Avalokitéšvary z 1. poloviny 7. století objevenou ve vesnici Kjuam u města Puja. Obecně můžeme říci, že v období Tří království bylo korejské buddhistické sochařství pod silným vlivem Číny. Nicméně díla korejská jsou ve srovnání se svými čínskými vzory podstatně jednodušší v provedení, nejsou propracována do takových detailů a ani nejsou tak bohatě dekorována. V tomto období se vyráběly sochy téměř výhradně ze zlaceného bronzu spíše menších rozměrů. Důvodem mohla být skutečnost, že korejští sochaři neměli dostatek zkušeností, aby se hned na začátku pouštěli do odlévání velkých soch. Navíc výroba bronzových soch byla technicky velmi náročná a finančně nákladná. Já se však domnívám, že hlavní důvod představovaly praktické potřeby mnichů. Když se vydávali šířit dále Buddhovu nauku, nutně potřebovali jen malé, lehce přenosné sošky, které by sami unesli.

Buddhistické sochařství v období Sjednocené Sily plynule navázalo na sochařství předchozího období. V období od 2. poloviny 7. století až do 1. poloviny 8. století sochaři pokračovali ve výrobě sošek ze zlaceného bronzu menších velikostí, dokonce

se nám dochovaly i sošky zlaté. Tyto sošky se velice podobají dílům z období Tří království, avšak ve srovnání s nimi vykazují plnější, zaoblenější tvary, jsou pečlivěji propracované a i dekor je mnohem zdobnější. Objevují se nám dva nové typy aureoly. Prvním z nich je malá aureola ve tvaru plamínku umístěná pouze za hlavou sochy dekorovaná stylizovanými plamínky a velkým lotosovým květem uprostřed. Druhým typem je aureola umístěná za celým tělem sochy skládající se ze dvou částí. Větší část je postavena za tělem sochy, od spodu nahoru se v oblé křivce souměrně rozšiřuje a po okrajích ji zdobí stylizované plameny. Její horní linii překrývá menší část aureoly, jež je umístěna za hlavou sochy a je identická s prvním typem aureoly. Příkladem nám jsou zlaté sošky sedícího a stojícího buddhy nalezené v 3-patrové kamenné pagodě v klášteře Hwangboksá ve městě Kjongdžu. V tomto počátečním období pokračují sochaři ve zobrazování historického Buddhy Sidharty Gautamy v pozici v sedě i ve stoje a stojících bódhisattvů, především bódhisattvy Avalokitéšvary. V polovině 8. století se nově objevují sošky stojícího buddhy Bhašadžjaguru, jehož atributem je nádobka na léky, kterou drží v levé ruce. Palec a prostředníček pravé ruky se vzájemně dotýkají, ať už je ruka spuštěna podél těla v pozici ve stoje či pozdvižena vzhůru v pozici v sedě. Jako reprezentativní příklad jsem uvedla sochu stojícího buddhy Bhašadžjaguru, jež byla prohlášena za památku číslo 328. V polovině 9. století se na výrobu soch začalo jako nový materiál používat železo. Sochy vyrobené z tohoto materiálu nabývají větších rozměrů než sochy ze zlaceného bronzu. Buddha vždy zaujímá pozici vsedě. Jeho tělo působí mohutným dojmem. Na rozdíl od sochařů v předchozím období dokázali sochaři Sjednocené Silly vyjádřit jeden z 32 zvláštních znaků Buddhy, podle kterého je jeho tělo a některé jeho části přirovnáno k silnému a mocnému tělu lva.

Roucho již není tak bohatě řasené. Jeho záhyby jsou naznačeny jednoduchými avšak přirozeně působícími liniemi. Ve většině případů byl takto zobrazován buddha Vairočana, jehož poznávacím znamením je gesto rukou nazývané bódhjagrimudra. Soch sedícího Vairočany vyrobených ze železa se nám dochovalo poměrně hodně. Já jsem jako příklad uváděla sochu sedícího buddhy Vairočany z konce 9. století, který se nalézá v klášteře Čüngsimsa u města Kwangdžu. I když byly ze železa odlévány především sochy sedícího buddhy Vairočany, dochovala se nám i jedna socha sedícího buddhy Bhaišadžjaguru a několik soch neidentifikovatelných sedících buddhů. Co do vzhledu vypadají všichni buddhové stejně, lze je rozlišit pouze podle atributů či muder. V období Sjedenocené Silla navazují sochy a reliéfy tesané z kamene na sochařství království Silla. Od soch z tohoto období se nějak výrazně neliší. Spíše bychom mohli říci, že jen dosahují dokonalejších tvarů. V tom nás utvrzuje skalní chrám Sokkuram, jenž je považován za vrchol buddhistického sochařství v Koreji.

Sochařství v období Korjō vychází především ze soch sedících buddhů odlitých ze železa. Jako materiál se nejčastěji používá bronz, železo a pálená hlína. Bronz je využíván v mnohem menší míře než v předešlých obdobích. Největší množství soch se nám dochovalo ze železa a výjimečně několik kousků i z pálené hlíny. Z buddhů jsou ponejvíce zobrazováni historický Buddha Siddharta Gautama, Amitábha, Vairočana a Bhaišadžjaguru, z bódhisattvů potom Avalokitéšvara a Kšitigarbha. Všichni buddhové, pokud jde o vzhled, vypadají naprosto stejně, a proto je jen velmi těžké je od sebe odlišit. Jednotlivé sochy buddhů lze identifikovat pouze na základě muder, jež zaujímají, popřípadě atributů, které drží v ruce. Socha buddhy vždy sedí v pozici parjanka. Na hlavě vystupuje ušníša. Proporce obličeje i

jednotlivé jeho části (oči, nos, ústa) bývají vyvážené. Na čele je naznačena úrná. Oči bývají zavřené či lehce přivřené a dlouhé. Klenuté obočí se mezi očima nespojuje a plynule přechází v linii plochého nosu, ústa jsou plnější, krátká a ušní lalůčky protáhlé. Uši bývají velmi často v poměru k hlavě velmi dlouhé a velké. Na krku vidíme tři kroužky. Roucho halí buď jedno (vždy levé) nebo obě ramena. V případě, že roucho zakrývá pouze jedno rameno (typ tchonggjön), stáčí se do oblouku přes hrudník k pravé straně, odkud směřuje dozadu. Pokud rouchu halí obě ramena (typ ugjõnpchjõndan), splývá z ramen rovně dolů buď do klína anebo přes nohy až na zem. Na břicho je pak vidět spodní část roucha. Záhyby roucha už nebývají tak bohatě nařasené ani detailně propracované jako u soch z předešlých období. Přesto však působí velmi decentně a elegantně. Historický Buddha zaujímá vždy pravou rukou bhúmisparšamudru, zatímco jeho levá ruka spočívá volně v klíně otočená dlaní vzhůru. Buddha Amitábha zaujímá mudru, kdy je levá ruka otočena dlaní vzhůru a pozvednuta na úroveň pasu, palec a prostředníček se vzájemně dotýkají. Pokrčená pravá ruka je pozdvižena na úroveň hrudníku a otočena dlaní ven. I palec a prostředníček pravé ruky se vzájemně dotýkají. Buddhu Vairóčanu bezpečně poznáme podle zaujímaného gesta bódhjagrimudry. Buddha Bhašadžjaguru má na rozevřené dlani pokrčené levé ruky, jež je zdvižena na úroveň hrudníku či pasu, malou nádobku na léky. Pravá ruka je pozdvižena nahoru. Palec a prostředníček se vzájemně dotýkají. Sochy bódhisattvů jsou také ve své podstatě velmi podobné sochám sedících buddhů. S jistotou je však poznáme podle šperků, nejčastěji krásného náhrdelníku s přívěsky, jenž se vyjímá na nahé hrudi. Bódhisattva Bhašadžjaguru má navíc na hlavě pokrývku a v levé ruce drží dharmáčakru.

Nástup království Čosŏn znamená pro buddhistické umění období úpadku. Nejvíce používaným materiálem je dřevo a pálená hlína. Z buddhů je ponejvíce znázorňován buddha Amitábha, kromě něho také historický Buddha a buddha Vairócana. Z bódhisattvů se největší oblibě stále těší bódhisattva Avalokitéšvara. Jeho sochy bývají pod vlivem tibetského umění ozdobeny nesmírným množstvím detailně propracovaných a dekorovaných šperků – korunou, náušnicemi, náhrdelníky a náramky. Buddhistické sochařství období Čosŏn víceméně pokračovalo v sochařské tradici období Korjŏ a kromě zdobených sošek bódhisattvy Avalokitéšvary nepřineslo nic nového.

Možná se tato práce může zdát jako vágní výčet a popis uměleckých děl korejského buddhistického sochařství. Avšak v této nepřilíš prostudované oblasti je nezbytným prvním krokem, jehož cílem je utřídit dochovaná díla a shrnout jejich shodné či naopak rozdílné rysy tak, jak se vyvíjeli v průběhu celé historie. Jsem si vědoma toho, že tato práce není dokonalá. Avšak nebylo v rámci mých sil a možností zpracovat toto téma důkladněji. Tato oblast si vyžaduje ještě mnoho dalšího dlouhodobého výzkumu, aby mohla být fundovaně zpracována.

Bibliografie:

FORMAN Werner, BAŘINKA Jaroslav: *Alte Koreanische Kunst*, Artia, Praha 1962

Hanguk čungang pangmulgwan myeongpchum togam. Selected Treasures of the National Museum of Korea: Edited by the National Museum of Korea, Samhwa Publishing Co., Seoul 1973

Hanguk misul 5000njon. 5000 years of Korean Arts: Kungnip Čungang Pangmulgwan, Sammjong čchulpchansa, Seoul 1979

CHOI Sunu (eds.): *5000 Years of Korean Arts* Hyonam Publishing Co., Seoul 1979

KANG U-bang: *Hanguk pulgjo čogagüi hürüm (Přehled korejského buddhistického sochařství)*, Taewönsa, Soul 1999

KWAK Tong-sök: *Kümdongbul (Sochy buddhü ze zlaceného broznu)*, Jaegjöng čchulpchansa, Soul 2000

LANCASTER, L. R., YU, C. S. (eds.): *Introduction of Buddhism to Korea: New Cultural Patterns*, Asian Humanities Press, Berkeley California 1989

LANCASTER, L. R., YU, C. S. (eds.): *Assimilation of Buddhism in Korea: Religious Maturity and Innovation in the Silla Dynasty*, Asian Humanities Press, Berkeley California 1991

LANCASTER, L. R., YU, C. S. (eds.): *Buddhism in Koryŏ: A Royal Religion*, Asian Humanities Press, Berkeley California 1996

LANCASTER, L. R., YU, C. S. (eds.): *Buddhism in the Early Chosŏn: Suppression and Transformation*, Asian Humanities Press, Berkeley California 1996

Lexikon východní moudrosti, přel. kolektiv překladatelů, Votobia a Victoria Publishing, Olomouc a Praha 1996

MUN Mjŏng-dae: *Hanguk pulgjomisurŭi hjŏngsik (Formy korejského buddhistického umění)*, Hanŏn čchulpchansa, Soul 2002

MUN Mjŏng-dae: *Hanguk pulgjomisulsa (Dějiny korejského buddhistického umění)*, Hanŏn čchulpchansa, Soul 2002

SCHUMANN, H. W.: *Svět buddhistických obrazů*, Academia, Praha 2008, Z německého originálu *Buddhistische Bilderwelt. Ein ikonographisches Handbuch des Mahayana- und Tantrayana- Buddhismus* přeložil Jan Filipický.

The Art of Ancient Korea: Edited by Bureau of Cultural Property, Ministry of Culture and Information, Kwang Myong Publishing Co., 2nd edition, Seoul 1979

WERNER Karel Werner: *Náboženské tradice Asie 2 (Náboženská scéna Srí Lanky a jihovýchodní Asie, Náboženství v Číně, Japonsku a Koreji)*, (Edice Světové duchovní proudy, sv. 77), Druhé rozšířené a zrevidované vydání, CAD PRESS, Bratislava 2009.